

**EESTI REFORMIERAKONNA,
SOTSIAALDEMOKRAATLIKU ERAKONNA
ning
ERAKONNA ISAMAA JA RES PUBLICA LIIT
kokkulepe**

valitsuse moodustamise ja valitsusliidu tegevusprogrammi põhialuste kohta

8.04.2015

Eesti Reformierakonna, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna ja Isamaa ja Res Publica Liidu Valitsusliidu eesmärgiks on kindlamini kaitstud Eesti nii oma rahva kaitsetahte kui tugevate liitlussuhetega. Eesti riigi iseseisvuse hoidmine, eesti keele ja kultuuri säilitamine on Valitsusliidu ühine eesmärk.

Valitsusliit soovib kujundada Eestist järjest kindlamalt euroopalikke väärtusi kandva, majanduslikult eduka, kõigile võrdseid võimalusi tagava, perekonda väärtustava, hästi hoitud ja kaitstud riigi. Igale Eesti elanikule tuleb tagada väärikas toimetulek, milleni viib igäihe võimalus rakendada oma loovust ja töökust iseenda, oma pere ja kogu rahva heaolu parandamiseks.

Heaolu ja sissetulekute suurenemise tagavad majanduskasv, soodne ettevõtluskeskkond ja Eesti inimestesse panustamine. Valitsusliidu eesmärk on lai ja jõukas keskklass ning igäiht väärtustav ühiskond. Peame oluliseks tagada inimestele kvaliteetne ja võimetekohane haridus ning paremad tööalased eneseteostuse võimalused. Valitsusliit peab oluliseks majanduse avatust, mis seisneb tööjõu, kaupade, teenuste ja kapitali vabas liikumises. Näeme ausat vaba konkurentsi ühtviisi olulisena nii siseriiklikult kui rahvusvaheliselt. Väärtustame majanduskasvu soovivat maksupoliitikat ning tasakaalus ja tulevaste põlvete ees vastutustundlikku eelarvet nii riigi kui kohalike omavalitsuste tasandil.

Inimõigusi ja põhivabadusi väärtustades peab Valitsusliit oluliseks, et iga Eesti inimese huvid oleks kaasatud ja igäüks saaks Eesti arengusse panustada oma võimete kohaselt. Valitsusliit pöörab erilist tähelepanu lastele, eakatele ja erivajadustega inimestele.

**Eesti Reformierakond, Sotsiaaldemokraatlik Erakond ning Erakond Isamaa ja Res Publica
Liit**

on

lastega perede toimetuleku parandamiseks, laste sündi toetava keskkonna edasiarendamiseks, Eesti julgeoleku tugevdamiseks, madalapalgaliste toimetuleku suurendamiseks, majanduskasvu edendamiseks ja tööjõumaksude vähendamiseks, riigi ja kohaliku halduse reformimiseks, ääremaastumise leevendamiseks,

otsustanud

moodustada aastateks 2015-2019 valitsusliidu ning leppinud kokku alljärgneva tegevuskava elluviimises.

1. LASTEGA PEREDE TOIMETULEKU PARANDAMINE

Peretoetuste üldpõhimõtted

- 1.1 Me ei vähenda ühtegi lastega peredele mõeldud senist toetust. Me ei suurenda lapsevanemate majanduslikku koormust laste kasvatamisel.
- 1.2 Kaalume peretoetuste väljamaksmise sidumist perioodilise perearsti külastamisega tagamaks kõigile lastele vajadusel õigeaegne abi.
- 1.3 Analüüsime põhjendatud juhtudel võimalust asendada lastetoetuse rahaline väljamakse teenuste ja kaupadega lastele.

Suurem tugi laste sünnile ja kasvatamisele

- 1.4 Tõstame esimese ja teise lapse toetuse 60 euroni.
- 1.5 Kindlustame igale noorele võimaluse osaleda spordi- ja huvitegevuses, loome selleks tervikliku riikliku sihtotstarbelise huvitegevuse toetussüsteemi.
- 1.6 Arendame edasi demograafiliselt toimivat perepoliitikat, makstes igale kolme ja enamat last kasvatavale perekonnale 200-eurost lasterikka pere toetust (täiendavalt kehtivale 100-eurosele kolmanda ja enama lapse toetusele).
- 1.7 Soodustame lastehoidude loomist. Toetame riigipoolse investeringuga kohalikke omavalitsusi kõigile soovijaile lasteaiakohtade loomisel ja näeme seadusega ette hüvitise maksmise kohustuse juhul, kui omavalitsus ei ole taganud lasteaiakohta.
- 1.8 Suurendame lasterikaste perede kodutoetuse programmi rahastust ja anname abi vajavatele kolmelapselistele peredele eluaseme soetamisel võimaluse saada lasterikaste perede kodutoetust.
- 1.9 Jätkame viljatusravi toetamist.

Töö – ja pereelu ühildamine

- 1.10 Analüüsime võimalusi vanemahüvitise süsteemi paindlikumaks muutmiseks lähtudes põhimõttest, et ükski täiendusettepanek ei tohi halvendada hüvitise mõju demograafilisele olukorrale ega vanemate konkurentsivõimet tööturul.
- 1.11 Võimaldame pere- ja tööelu paremaks ühildamiseks vanemate samaaegset puhkamist ning arendame vanemaharidust ja vanemlust toetavaid teenuseid (nt perekoolitused, perenõustamine, tugiisik).
- 1.12 Toome töötute vanemate paremaks abistamiseks kuni 8-aastase lapse vanemateni samad toetusmeetmed, mis kehtivad kuni 24-aastastele noortele (võrdsustame väiksemate laste vanemad noortega tööturutoetuste osas).
- 1.13 Tunnustame peresõbralikke ettevõtteid.

Vanemahariduse arendamine, lastekaitse

- 1.14 Arendame vanemaharidust ja vanemlust toetavaid teenuseid.
- 1.15 Viime põhikooli õppekavasse sisse suhtlemisõpetuse, mis aitab tõsta ühiskondlikku teadlikkust ja ennetada perevägivalda, suhtlemis- ja suhteprobleeme.
- 1.16 Tugevdame lastekaitset ja rakendame 2016. aastal uue riikliku lastekaitsekorralduse, mis on suunatud laste ja noorte sotsiaalsete ning terviseriskide ennetamisele ning vähendamisele (sealhulgas tugiteenused peredele ja perelepitusteenus).

Lahuselavate vanematega ja vanemliku laste toimetuleku parandamine

1.17 Laste huvidest lähtudes soovime läbi ennetuse ja toetava vanemluse vähendada elatisraha juhtumite teket.

1.18 Kui lapsele elatise maksmiseks kohustatud vanem elatist õigeaegselt ei maksa, teeb seda riik, nõudes hiljem summa vanemalt sisse. Selleks loome Sotsiaalkindlustusameti all elatisabi fondi, kust saavad 100 euro ulatuses kohtuotsuse kohta kuus tuge need lapsed, kellele lahuselav vanem ei maksa elatist. Analüüsime elatisabi ülempiiri seadmist arvestades fondist tuge taotleva vanema leibkonna sissetulekut liikme kohta.

1.19 Kui elatise maksmise kohustusega isik jääb elatisabifondile võlgu, antakse nõue täitemenetluseks kohtutäiturile. Sätestame jõulised riikliku sunni meetodid laste elatisraha maksmisest kõrvalehoidjatele (riigitoetuste maksmisest ja riigi antavate tegevuslubade väljastamisest keeldumine, elatise mahaarvamine tulumaksutagastuselt ja kogumispensioni fondidest). Anname piisavad volitused täitevametnikele elatisraha sissenõudmiseks ning muudame elatisnõuded kehtivaks kuni võlgade tasumiseni.

1.20 Arendame vanemliku hooleta lastele perepõhiseid ja teisi kvaliteetseid asendushoolduse vorme. Toetame hooldusperesid vajalike teenustega ja tagame hooldusperedes kasvavatele noortele edasiõppimiseks samasugused riigi toetatud võimalused nagu on asenduskodus.

2. MADALAPALGALISTE TOIMETULEKU PARANDAMINE

2.1 Loome madala sissetulekuga töötavate inimeste iga-aastase tagasimakse süsteemi, millega riik toetab inimesi elujärje parandamisel ja soodustab nende tööle siirdumist (süsteem jõustub 1. jaanuar 2016). Uus skeem ei asenda toimetulekutoetuse maksmise süsteemi, vaid on mõeldud täisealisele täiskoormusega püsivalt töötavale vähemalt alampalka saavale inimesele, kelle igakuine töötasu on tema ainukene sissetulekuallikas. Tagasimakse kujunemisel arvestatakse alampalka ja vaesuspiiri muutumisega. Makse suurus arvutatakse lahutades absoluutse vaesuse piirist 35% inimese brutokuupalgast ning korrutatakse töötatud kuude arvuga. Valem vaadatakse vajadusel üle iga-aastase riigieelarve koostamise käigus. Tagasimakse administreerimisel kasutatakse Maksu- ja Tolliameti andmeid, et tagasimakse jõuaks inimeseni võimalikult mugavalt ja riigi halduskoormust suurendamata.

2.2 Tõstame puuduses oleva pere toetamiseks toimetulekutoetuse määra 130 euron.

2.3 Rakendame riigipoolsed meetmed, mis aitavad kaasa tootlikkuse tõusule, tööjõu kvalifikatsiooni parandamisele, tööhõive suurendamisele ja regionaalsete ning sooliste palgaerinevuste vähendamisele. Riigieelarve strateegia koostamisel kuulame ära tööturu osapoolte seisukohad sissetulekute poliitikast. Teeme rõõbiti riigipoolsete meetmete rakendamisega tööturu osapooltele ettepaneku tõsta nelja aasta jooksul alampalk tasemele vähemalt 45% keskmisest palgast. Seome alampalka suurusel lahti valdava osa sellega sisuliselt mitte seotud näitajaid.

2.4 Algatame noorte tööle aitamiseks projekti „Minu esimene töökoht” ning toetame 55+ vanuses töötajate täiendõpet, osutame tööturuteenuseid töövõimelistele vanaduspensionäridele ja laiendame ümberõppevõimalusi töötuskindlustuse vahenditest.

3. TÖÖJÕUMAKSUDE VÄHENDAMINE

3.1 Vähendame sotsiaalmaksu määra 1% võrra, kompenseerides ravi- ja pensionikindlustuse osa riigieelarve muudest tuludest. Muudame sotsiaalmaksu maksmise ja sellega seotud sotsiaalsete garantiide saamise paindlikumaks.

3.2 Tõstame tulumaksuvaba miinimumi 205 euron kuus.

4. RIIGIREFORM

Riigireformi eesmärkideks on: kvaliteetsemate teenuste pakkumine inimestele, maapiirkondade konkurentsivõime kasv, valitsemise mahu vähenemine avalikus sektoris (*dubleerivate tegevuste vähendamine, valitsussektori töökohtade arvu vähenemine kooskõlas tööealise elanikkonna kahanemisega ning põhiseaduslike institutsioonide ja valitsusasutuste omavaheline koostöö tihenemine*) ja avaliku sektori tegevuste strateegilise planeerimise, juhtimise ning seire tugevdamise ja eelarvete läbipaistvuse suurendamine.

4.1 Lähtume põhimõttest, et valitsussektori töökohtade arv väheneb kooskõlas tööealise elanikkonna kahanemisega. Vähendame dubleerimist ministeeriumite ja riigiametite vahel, ülereguleerimist ja bürokraatiat avalikus sektoris, eesmärgiga vähendada ametikohtade ja ametiasutuste arvu. Vähendame riigi ja Euroopa Liidu toetusi administreerivate ning vastavat poliitikat rakendavate asutuste dubleerimist ja suurendame nende omavahelist sünergiat. Soodustame ametnikkonna roteerumist ametkondade vahel.

4.2 Hoidume ülereguleerimisest ja seaduste ületootmisest. Uue normatiivakti väljatöötamise tingimuseks on *ultima ratio* põhimõte ehk selle vajalikkuse veenev põhjendamine ja rakenduspraktika analüüs. Toetame selge ja lihtsa õigus- ja ametikeele kasutamist. Käivitame laiapõhjalise parlamentaarse protsessi eesmärgiga kujundada bürokraatia vähendamisele suunatud õiguskultuuri.

4.3 Edendame horisontaalset koostööd ministeeriumite vahel, suurendades peaministri rolli koostööprobleemide lahendamisel. Vaatame üle valitsuse ja valitsusasutuste moodustamise ning toimimise (halduskorralduse) reeglid, et need oleksid efektiivsemad ja paindlikumad ning võimaldaksid järgida konkreetse valimisperioodi poliitilisi prioriteete.

4.4 Määratleme ministri kui valdkonna poliitilise juhi staatuse ja pädevuse. Ministrid on eelkõige ühtse valitsuse liikmed, kes kooskõlastatult suunavad ministeeriumite tegevust ja teostavad poliitilist järelevalvet. Ministeeriumi administratiivtööd juhib kantsler, kellele minister annab poliitilisi suuniseid.

4.5 Toetame autonoomselt toimivate ja keskvalitsusega nõrgalt seotud avaliku võimu asutuste (sihtasutuste, inspeksioonide, ametite, agentuuride jmt) väljaviimist pealinnast. Peame seda regionaalse arengu oluliseks teguriks.

4.6 Eesmärgiga suurendada riigi majandamise efektiivsust jätkame struktuurseid reforme konsolideerides tugiteenused (raamatupidamine, personaliarvestus, hanked, kinnisvara) ja võimalusel avalike teenuste pakkumise. Tagame juhtimise kaudu kliendi huvide tasakaalustatud esindatuse.

4.7 Suurendame riigieelarve läbipaistvust, sh toetame järk-järgulist üleminekut tegevuspõhisele eelarvestamisele, ning tõhustame sisulist aruandlust tegevusprogrammide täitmise üle.

4.8 Tugevdame Riigikogu strateegilist planeerimist ja seirevõimekust kaasates strateegilistes küsimustes rohkem nii Arengufondi kui Teaduste Akadeemiat.

Ümberkorraldused ministeeriumite vastutusvaldkondades

4.9 Huvide konflikti vältimiseks ja järelevalve tõhustamiseks viime Konkurentsiameti Majandus- ja Taristuministeeriumi haldusalast Justiitsministeeriumi haldusalasse. Viime Siseministeeriumi regionaalvaldkonna ja Rahandusministeeriumi halduspoliitika ja kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise riigihalduse ministri vastutusvaldkonda.

4.10 Kujundame Põllumajandusministeeriumi ümber Maaeluministeeriumiks ja analüüsime maapõue ressursside haldamise viimist Keskkonnaministeeriumist Majandus- ja

taristuministeeriumi, kalandusvaldkonna Keskkonnaministeeriumist Maaeluministeeriumi ja planeerimisvaldkonna Siseministeeriumist Keskkonnaministeeriumi haldusalasse.

Riigile kuuluvate äriühingute omanikupoliitika ja riigihangete korraldamine

4.11 Töötame välja riigiettevõtete omanikupoliitika, mille käigus vaatame üle riigiettevõtete äriplaanid ja senise investeerimistegevuse ning riigiettevõtete juhtide palgapoliitika. Riigiettevõtete omanikupoliitika raames kaalume, milliste ettevõtete omamine on riigile pikas plaanis julgeoleku eesmärkidel või majanduslikult põhjendatud. Seame riigi omandisse jäävatele ettevõtetele selged omanikuootused. Riigiettevõtete juhatuse liikmed valime konkursiga ning nimetame nõukogu liikmed, jälgides hoolikalt sõltumatus ja professionaalsuse kriteeriumide täitmist. Kaalume riigi äriühingute osaluste koondamist ühe valitsemisüksuse alla.

4.12 Ajakohastame riigihangete korraldamist ja edendame e-hankeid eesmärgiga võimaldada hankijal arvestada pakkuja valikul paremini pakumiste kvaliteeti. Näitame avaliku sektori hangetega eeskuju kaasaegse majanduskeskkonna kujundamisel.

E-riigi arendamine

4.13 Peame prioriteediks teenuste digitaliseerimist ja uute e-teenuste arendamist.

4.14 E-teenuste arendamisel pöörame suuremat tähelepanu kasutajasõbralikkuse tõstmisele, sh suurendame e-riigi teenuste kättesaadavust erivajadustega inimestele ja võõrkeeltes.

4.15 Rakendame e-residentsuse programmi eesmärgiga tuua Eestisse uusi investeeeringuid, töökohti, rahvusvahelist äritegevust ning sellega kaasnevat maksutulu. Arendame järjepidevalt e-kodanike tarbeks mõeldud teenuseid.

4.16 Viime riigi pakutavad e-teenused ühtsele kvaliteedistandardile ja konsolideerime avalikud e-teenuste kanalid (sh arendame kodanikuportaali www.eesti.ee toimima kogu e-riigi väravana).

4.17 Arendame edasi e-tervise lahendusi, mis võimaldavad personaalsemat ja seeläbi tõhusamat terviseedendust, haiguste ennetust ning ravi.

4.18 Edendame ja toetame digiallkirja kasutuselevõttu kogu Euroopa Liidus ning piiriüleste e-teenuste arengut, eriti Läänemere regioonis (sh koostame Soomega ühiste e-teenuste arendamiseks teekaardi).

4.19 Toetame võitlust küberkuritegevuse vastu, tervikliku küberjulgeoleku seiresüsteemi juurutamist ja valdkonnasisest innovatsiooni riigipoolse targa tellimusega.

4.20 Andmete laialdase riskasutuse taustal peame oluliseks kaitsta inimeste privaatsust, et igal ajahetkel oleks isikul võimalik näha, kes ja milleks tema kohta riigi käes olevaid andmeid kasutab.

4.21 Korrastame ja tugevdame koordinaatsiooni riigi IKT-juhtimisel.

4.22 Toetame isikutuvastuse tulevikumeetodite väljatöötamist ja praeguste meetodite (näiteks mobiili-ID ja biomeetria) edasiarendamist.

E-demokraatia ja kaasamise edasiarendamine ning digitaalse lõhe tekke vältimine

4.23 Arendame e-hääletamise keskkonda ja edendame kaasatud valitsemise põhimõttest lähtuvaid poliitikas osalemise võimalusi.

4.24 Laiendame infotehnoloogia võimalusi tutvustavat ja kasutusoskusi arendavat täiendõpet ja tugiteenuseid, et ka suurem osa vanemaealistest saaks e-teenuste kasutajateks ning mittekasutajad osa e-teenuste võimalustest.

- 4.25 Juurutame tänapäevaseid tehnoloogilisi lahendusi, mis aitavad nii riigi kui ka kohalikul tasandil kaasa läbipaistvale juhtimisele ja valitsemisele.
- 4.26 Soodustame riigi ja kohalike omavalitsuste ühiste IT-platvormide kasutamist.

Parlamentaarsete demokraatia tugevdamine

- 4.27 Taotleme Riigikogu töö suuremat avatust, teaduspõhiste parlamentaarsete raportite ja mõjuanalüüside enamat kasutamist. Paneme suuremat rõhku täitevvõimu tegevuse parlamentaarsetele järelevalvele, selleks tugevdame Riigikogu, selle komisjonide ja ametnikkonna võimekust.
- 4.28 Peame oluliseks koostöös sihtgruppide ning kodanikeühendustega senisest paremini korraldatud kaasamist eriti Riigikogu komisjonide tasemel, samuti Riigikogu uurimis- ja probleemkomisjonides avalike kuulamiste osakaalu suurendamist. Taotleme võimalikult laia konsensust Riigikogu töökorraldust puudutavates küsimustes.
- 4.29 Ühtlustame valimisseadused ning analüüsime poliitilise konkurentsi elavdamise võimalusi (sh reklaamikulude ülempiir, kautsjoni maksmine, üleriigilise nimekirja institutsioon ja valimisringkondade proportsioonid). Taotleme muudatuste sisseviimisel konsensust.
- 4.30 Täpsustame poliitilise reklaami määratlust. Seame sisse toimivad piirangud kohalike omavalitsuste ja riigiasutuste reklaamikampaaniate korraldamisele varjatud valimiskampaania tegemise eesmärgil.
- 4.31 Tühistame piirangu, mille kohaselt Riigikogu liikmel ei ole õigust osaleda samaaegselt volikogu liikmena kohaliku omavalitsuse töös (välistame ametikohtadel topelttasu saamise).
- 4.32 Kaalume võimalusi laiendada rahvahääletuste kasutamist.
- 4.33 Teeme ettepaneku täiendada Vabariigi Presidendi valimise korda, et anda avalikkusele ja kandidaatidele hääletusvoorude vahel rohkem aega demokraatlikus debatis kaasa rääkida.
- 4.34 Peame õigeks aktiivse kodanikkonna laiendamiseks ja noorte suuremaks osaluseks avalikus elus aktiivse valimisõiguse laiendamist kohalikel valimistel 16-aastastele.

Kohaliku halduse reform

Haldusreformi eesmärk on omavalitsused, kes suudavad pakkuda inimestele paremaid avalikke teenuseid, tagada piirkondade konkurentsivõime kasvu ning täita iseseisvalt neile seadusega pandud ülesandeid täita. Haldusreformi läbiviimiseks võtame 1. juuliks 2016 vastu vajalikud seadusemuudatused, mis muuhulgas sätestavad reformi läbiviimise lõpptähtaja ja tuginevad järgmistele põhimõtetele:

- 4.35 Viime haldusreformi poliitilise koordineerimise peaministri juhtimise alla.
- 4.36 Haldusreformi läbiviimiseks viime läbi omavalitsuste vastavuse hindamise sätestatud objektiivsete ja üheselt tõlgendatavate kriteeriumide põhjal Kriteeriumitele mittevastavad omavalitsused peavad ühinema seaduses toodud tähtjaks. Kui ühinemine ei ole läbi viidud ühe aasta jooksul pärast hindamist, viib ühendamise läbi Vabariigi Valitsus.
- 4.37 Sätestame seaduse tasandil omavalitsustele ülesanded ja reguleerime omavalitsuste ühisasutuste tegevuse, et omavalitsused saaksid tagada teenuste osutamise ühtlaselt kõikjal Eestis. Kriteeriumidele vastavatele omavalitsustele võimaldame lisaks omavalitsuslikele ülesannetele osutada ka riigi poolt rahastatud riiklike ülesandeid. Haldusreformi käigus töötame välja kohalike omavalitsuste uue rahastamismudeli.
- 4.38 Piirkondlike ja kogukondlike eripärade ning avalike teenuste kättesaadavuse tagamiseks ühinevates omavalitsustes laiendame seaduses osavaldade (linnaosade) õigusi. Sätestame seaduses osavaldade, linnaosade ja omavalitsuse siseste linnade moodustamise, staatuse,

ülesannete määramise, rahastamise, eelarvestamise ja demokraatliku juhtimise põhimõtted ning määratleme selgelt vallasisese linna staatusega seotud küsimused.

4.39 Kõik sammud kavandatakse nii, et reformi raames toimuv omavalitsuste vabatahtlik ühinemisprotsess on võimalik läbi viia 2017. aasta kohalikeks valimisteks.

4.40 Toetame kriteeriumide täitmiseks vabatahtlikult ühinevaid omavalitsusi senisest kaks korda rohkem.

4.41 Kaasajastame riikliku järelevalve omavalitsuste üle. Anname maavalitsuste olemuslikult omavalitsuslikud ülesanded võimalusel üle kriteeriumidele vastavatele omavalitsustele.

4.42 Ajakohastame pealinna regiooni halduse.

4.43 Ühtlustame riigi tasemel harukondliku ja regionaalse juhtimise ning territoriaalplaneerimise.

Avaliku sektori palgapoliitika

4.44 Tõstame avaliku sektori palku kooskõlas üldise tootlikkuse tõusuga ühiskonnas. Jätkame kultuuri, -haridus- ja sotsiaaltöötajate ning sisejulgeoleku valdkondade – **politsei**,- pääste-, vangla-, maksu- ja tolliametnike - töötasude kiiremas tempos tõstmist.

5. ÄÄREMAASTUMISE PIDURDAMINE

Ettevõtluse arendamine kohalikes omavalitsustes

5.1 Seame riigireformi üheks eesmärgiks suurendada omavalitsuste rolli, võimekust ja motivatsiooni töökohtade loomisel.

5.2 Soodustame mitme omavalitsusüksuse koostöös ühisasutuste loomist. Tutvustame investorteeninduse ja ettevõtlusnõustamise abil aktiivselt kohalikke võimalusi ettevõtlusega tegelemiseks ja töökohtade loomiseks.

5.3 Arvestame võimalusel ettevõtete regionaalset paiknemist avaliku sektori poolt teenuste ja toodete hankimisel.

5.4 Regionaalsete ettevõtete toetuseks algatame programmi ettevõtluseks vajalike elektri- ja sidevõrkudega liitumiseks ning teede rajamiseks põhimõttel: osa riik, osa kohalik omavalitsus ja osa ettevõtte. Lisaks kaalume tootearenduse ja sellega kaasneva tehnoloogia ja toomisseadmete investeeringutoetuse taastamist töötleva tööstuse jaoks.

5.5 Korrastame ja lükkame käima üürikorterite turu. Töötame välja üürielanute programmi, et soodustada tööjõu mobiilsust üle Eesti.

Uued tööstuspargid, vanade korrastamine ja kohalikud teed

5.6 Jätkame tööstusparkide ja -alade loomise toetamist. Toetame vanade tööstusalade ja kinnistute korrastamist, et luua tingimused uute tootmisrajatiste tekkeks.

5.7 Arendame ja laiendame programme ja tegevusi, mis on suunatud mahajäetud ja otstarbe kaotanud hoonete lammutamiseks.

5.8 Jätkame riigimaanteed ja kohalike teede tolmuwabaks muutmise programmi. Suurendame kohalike teede rahastamist.

Regionaalprogrammid, töökohtade loomise soodustamine ja kohalik energiamajandus

5.9 Jätkame riiklikult oluliste regionaalarengu meetmete rakendamist, mis toetavad uute töökohtade loomist väljaspool Tartut ja Tallinna (sh Ida-Viru-, Kagu-Eesti tegevuskava

elluviimine ning Setomaa ja Peipsiveere ning väikesaarte programmid). Samuti jätkame olemasolevate piirkondlike kultuuriprogrammide rahastamist.

5.10 Peame oluliseks seaduseelnõude juures regionaalpoliitilise mõju analüüsi tegemist.

5.11 Suurendame ministeeriumide ülest koostööd regionaalsete investeeringute planeerimisel ja elluviimisel.

5.12 Soodsama hinnaga energialahenduste loomiseks eelistame ja toetame taastuvate ning alternatiivsete energiakandjate kasutuselevõttu kohalikus energiamajanduses.

EL regionaalpoliitika vahendid, maaelu toetamine

5.13 Suuname uued Euroopa Liidu regionaalpoliitika vahendid erasektori töökohtade loomise toetamiseks maakonnakeskustes ja teistes regionaalsetes arengupiirkondades. Eelistame võimalusel ettevõtjate koostööle suunatud projekte.

5.14 Toetame maaelu mitmekesistamist (sh väiketalude ja väikeettevõtluse edendamist ning maaturismi).

5.15 Eelistame riigiasutuste ja nende tugiteenuste ümberkorraldamisel võimalusel asukohana maakonnakeskusi ja väikelinnasid.

5.16 Näitame avalikus sektoris eeskju suurendades kaugtöö osakaalu.

Maa tsiviilkäibesse suunamine ja majandustegevus piirangutega maadel

5.17 Soodustame ettevõtluse ja elamuehituse arenguks vajaliku riigi omandis oleva maa eraldamist kohalikule omavalitsusele ning lihtsustame maa minekut tsiviilkäibesse.

5.18 Täpsustame kaitsealade ja -objektide piiranguid, et võimaldada neis piirkondades looduskeskkonda minimaalselt häirivat mõistlikku majandustegevust.

5.19 Peame õigeks, et omanikud kaasatakse võimalikult vara kõikidesse nende omandit puudutavatesse protsessidesse (planeeringud, kaitsepiirangute kavandamine, rajatiste ehitamine jne).

5.20 Lähtume piirangute seadmisel põhimõttest, et ühiskonna huvides omandi kasutamist ja käsutamist piiravad seadused ja talumiskohustus oleksid tasakaalustatud õiglaste kompensatsioonimehhanismidega.

6. JULGEOLEK JA RIIGIKAITSE

Peame Eesti iseseisva kaitsevõime tagamisel võrdselt oluliseks kõrgetasemelise ettevalmistusega kutselisi kaitsevaelasi, hästi kokkuharjutanud reservväelasi, pühendunud kaitseleitlasi, kodanikukohust täitvaid ajateenijaid ning tihedat koostööd tsiviilstruktuuridega. Töötame selle nimel, et taotleda riigikaitse arengus võimalikult suurt poliitilist ühisosa. Valitsusliidu eesmärkideks Eesti julgeoleku suurendamisel on: heidutuse kasv sõjalise agressori vastu, iseseisva sõjalise kaitsevõime kiirem väljaarendamine, võime seista rünnaku vastu kogu ühiskonna tegevusega, võime kiirelt lahendada hübriidkonflikte ja Eesti ühiskonna sidususe suurendamine ning valmisolek seista vastu infosõjale.

Riigikaitse edendamine

6.1 Ühtlustame julgeolekupoliitika ja riigikaitse strateegilised dokumendid vähendades dubleerimist ning tuues koordineeriva rolli valitsuse tasemele. Julgeolekupoliitika alusdokumendi kinnitab Riigikogu.

6.2 Jätkame laiapindse julgeoleku ja riigikaitse juurutamist ning suurendame peaministri ja Riigikantselei rolli selle juhtimisel. Töötame välja ja võtame vastu Riigikaitseesaduse

rakendamiseks vajalikud õigusaktid. Viime lõpuni 2011. aasta Põhiseaduse muutmisest tuleneva riigikaitse juhtimise reformi, sisustades valitsuse, sh Vabariigi Valitsuse julgeolekukomisjoni keskse rolli riigikaitse korraldamises.

6.3 Hoiame riigi sõjalise kaitse kulude (kaitse-eelarve) vähemalt 2% SKT tasemel. Lisaks finantseerime täiendavalt Eesti kui vastuvõtja riigi tegevusi, mis loovad tingimusi liitlaste püsivaks kohalolekuks Eestis (regulaarsed artikkel 5 õppused, eelpositsioneeritud varustus, Balti õhuturbe korraldamine Ämarist, roteeruvate üksuste kohalolek jne). Sõjaliste võimete arendamisel lähtume ohuhinnangutest ja Kaitseväge sõjalisest nõuandest. Kõigi uute võimete loomisel ja kaitsetstarbeliste hangete läbiviimisel arvestame eelarveressursside planeerimisel kogu relvasüsteemi elutsükli kulu.

6.4 Peame oluliseks NATO kollektiivkaitseplaanide pidevat ajakohastamist ja vajalike võimekuste ning üksuste olemasolu Eesti kaitsmiseks vastavalt muutuvale ohupildile.

6.5 Peame oluliseks kahepoolset tihedat koostööd meie suuremate sõjaliste liitlastega, eriti USA-ga. Toetame liitlaste pidevat kohalolekut ja NATO nähtavat heidutust Eestis ning lähiregioonis. Arendame välja taristu Eestisse lähetatavate liitlasüksuste vastuvõtmiseks, NATO juhtimiselemendi (NFIU) paigutamiseks ja eelpaigutatud varustuse ladustamiseks.

6.6 Toetame ja osaleme NATO ja liitlaste kiire reageerimisvõimega üksuse loomisel ning arendamisel.

6.7 Peame oluliseks tihedat poliitilist ja praktilist koostööd ELi ja/või NATOsse kuuluvate Läänemere-äärsete riikidega, eesmärgiga tagada regiooni julgeolek.

6.8 Toetame Euroopa sõjalise koostöö koordineeritust NATO-ga. Eestile on oluline jätkata panustamist Põhjala Lahingugruppi.

6.9 Viime Ämari lennubaasi täielikku vastavusse kollektiivkaitse vajadustega ning toetame USA õhuväe treeningkeskuse rajamist sinna.

6.10 Jagame kollektiivkaitse ja ühise julgeolekutagamise doktriini – toetame Eesti aktiivset osalemist NATO, ELi, ÜRO ja liitlaste koalitsioonide sõjalistel ning rahuvalve missioonidel.

6.11 Hoiame ajakohasena Eesti küberjulgeolekustrategia, panustame NATO küberkaitse moderniseerimisse ja tõhususe suurendamisse NATO küberkaitse oivakeskuse arendamisega Tallinnas. Seisame küberturvalisuse ja kübervabaduste eest ning anname oma panuse Euroopa Liidu küberkaitsepoliitika väljatöötamisse.

6.12 Toome Eestisse rohkem rahvusvahelisi üritusi küberkaitsekoolituste ja -õppuste valdkonnas. Arendame välja NATO rahvusvahelise küberõppuste keskkonna (NATO *Cyber Range*). Toetame Küberkaitseliidu tegevust ning teiste kõrgtehnoloogiliste võimekuste arendamist Kaitseliidus.

6.13 Koostame laiapindsest riigikaitse käsitlest lähtuva ja kogu ühiskonda hõlmava mobilisatsiooniplaani ning selle teavitussüsteemi. Peame vajalikuks sõjaaja mobilisatsiooniresursside korrastamist ning otstarbekaks jaotamiseks riigi sõjalise riigikaitse, tsiviiltoetuse, julgeoleku ning elutähtsate teenuste tagajate vahel.

6.14 Tagame kodanike informeerituse riigikaitsest ja nende rollist selles. Paneme rõhku kodanikukaitsele ja inimeste teavitamisele ning koolitamisele erinevates kriisisituatsioonides käitumiseks. Iga riigikaitse osaleda sooviv kodanik ja organisatsioon teab oma rolli ja ülesandeid kriisiolukorras.

6.15 Laiendame mereväe ja erinevate ametkondade (sh piirivalve) laevastike koostööd ning seame sihiks nõuetele vastava baasidama arendamise.

6.16 Parandame nii kutseliste kaitsevaelaste kui ajateenijate teenistuskeskkonda (elamis-, väljaõppe- ja sportimistingimusi).

6.17 Jätkame harjutusalade ja lasketiirude arendamist, et tagada vajalikud väljaõppetähtsused Eesti kaitsevägele, Kaitseliidule ja Eestisse lähetatud liitlasüksustele;

6.18 Kaasajastame kaitseväeteenistuse korraldust, ajateenistuse atraktiivsuse suurendamiseks tagame äsja ajateenistuse lõpetanutele esimese kolme kuu jooksul riigipoolse tervisekindlustuse.

6.19 Toetame kaitseväelase elukutse ning sõjalise hariduse prestiiži tõstmist ühiskonnas, sealhulgas tõstame kutseliste kaitseväelaste palka ning 50% võrra ajateenijate hüvitist.

6.20 Kompenseerime kõigile reservkogunemistel osalejatele selle tõttu saamata jäänud töötasu (kaitsepalk, fikseeritud põhimõte: 50% ametikohast, 50% senisest palgast) ning seadustame tööandja kohustuse hoida ajateenistusse või reservõppekogunemisele kutsutule töökohta.

6.21 Jätkame koostöös liitlastega Balti Kaitsekolledži arendamist rahvusvaheliseks sõjalise hariduse tippkeskuseks ja tõhustame kolledži koostööd Kaitseväe Ühendatud Õppeasutustega.

6.22 Peame oluliseks Eesti elanike objektiivset informeerimist ning psühholoogilise kaitse arendamist, mis võimaldaks vältida vaenulike infomanipulatsioonide mõju.

Kaitseliit

6.23 Edendame Eesti rahvusliku julgeoleku tagamise olulise osana Kaitseliidu võimekust, sealhulgas juhtimise- ja kiirreageerimisvõimekust ning toetab varustuse soetamisel.

6.24 Seame sihiks Kaitseliidu liikmete arvu kasvu 30 000-ni.

6.25 Loome ühtse vabatahtlike riigi- ja korrakaitsete institutsioonide (Kaitseliit, abipolitseinikud, vabatahtlikud päästjad) arvestuse ja tagame väljaõppe, mis vastaks laiapindse riigikaitse põhimõttele.

6.26 Analüüsime Kaitseliidu rahastamisvõimaluste suurendamist riigi kaitseelarve sisemiste rõhuasetuste muutmiste raames.

Laiapindne riigikaitse

6.27 Toetame riigikaitsepoliitika kujundamisel parima teadmise ning erinevate seisukohtade kaasamiseks mõttekodade osalust.

6.28 Loome programmi inimeste vabatahtliku kaitsetahte toetamiseks, muuhulgas seame sisse tasuta riigikaitsekursused inimestele, kes ei ole ajateenistust läbinud ega kuulu Kaitseliitu.

6.29 Muudame laiapindse riigikaitsekäsitluse õpetuse (mille osaks on riigikaitse laager) gümnaasiumiastmes järk-järgult riikliku põhiõppekava osaks. Organiseerime igasse kooli kvaliteetse riigikaitse ja isamaalise kasvatusõpetaja, muutes riigikaitse õpetaja rolli kaitseväelaste ja kaitseliitlaste karjääri osaks.

6.30 Kaalume riigikaitse süvaõppega gümnaasiumi loomist.

6.31 Toetame Kaitseliidu noorteorganisatsioonide – noorkotkad ja kodutütred – tegevust.

6.32 Toetame rahvusliku kaitsetööstuse arengut, sealhulgas kaitsetööstuse juurdepääsu eksporditurgudele.

6.33 Soodustame kaitseotstarbelist teadus- ning arendustegevust, toetame Eesti väikese ja keskmise suurusega ettevõtete suuremat kaasamist Euroopa kaitsetööstuse projektidesse ning Eesti ülikoolide osalust rahvusvahelistes julgeoleku- ja kaitsealastes teadusuuringutes.

6.34 Soodustame naiste suuremat vabatahtlikku osalemist ajateenistuses.

6.35 Teeme täiendava inventuuri taristule, mis peab tagama elutähtsate teenuste toimepidevuse häda-, kriisi- ja sõjaolukordades, vaatame üle riskiobjektide ohutusnõuded ja järelevalve korralduse, võimalike õnnetusstsenariumidega toimetuleku meetmed ning tihendame vastavate õppuste korraldamist.

6.36 Ehitame välja Eesti idapiiri (kontrolljoonel), sealhulgas Euroopa ja NATO välispiirile väärilise integreeritud tehnilise valvesüsteemi, tagame piirivalve eriüksusele mehitatuse ja parandame piirivalve varustatust, sealhulgas relvastust lähtuvalt ohuhinnangust.

- 6.37 Täpsustame julgeolekukaalutlustest lähtuvaid piiranguid kinnisvara omandamisele.
- 6.38 Jätkame aja nõudeile vastava veteranipoliitika elluviimist ja edasiarendamist. Tunnustame okupatsioonide ajal Eesti Vabariigi *de facto* taastamise nimel seisnud Eesti kodanike ja kaitseväge veteranide panust Eesti riikluse edendamisse.

7. VÄLIS- JA EUROOPA LIIDU POLIITIKA

- 7.1 Eesti välispoliitika eesmärk on meie riigi iseseisvuse kestmise tagamine, Eesti rahvuslike huvide mõjus kaitsmine ja edendamine rahvusvahelisel areenil. See väljendub riigi ja kodanike julgeoleku tagamises, Eesti tuntuse ja kaasatuse suurendamises maailmas ning meie ettevõtjatele paremate võimaluste loomises globaalses konkurentsivõimelises keskkonnas.
- 7.2 Eesti rahvuslikes huvides on Euroopa Liidu ja NATO efektiivselt toimiv ning liikmesriikide ühishuve kaitsev poliitika. Eesti tegevus peab olema suunatud selle eesmärgi saavutamisele ning tugevdamisele. Eesti on Euroopa Liidus, NATO ja teistes rahvusvahelistes organisatsioonides tegus ja koostöömeelne liikmesriik.
- 7.3 Peame oluliseks heade suhete edasist süvendamist Ameerika Ühendriikidega. Eesti jätkab aktiivset poliitikat Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide strateegilise partnerluse kinnistamiseks.
- 7.4 Valmistame nii korralduslikult kui ka sisuliselt hästi ette Eesti eesistumise Euroopa Liidus 2018. aastal. Eesistumise võimalike prioriteetidena näeme Euroopa Liidu ühtse turu ja digitaalse turu arendamist, energialiidu loomist ning ühtse välispoliitika ja idapartnerluspoliitika tugevdamist.
- 7.5 Seisame Eesti lähedaste liitlussuhete eest kõigi NATO ja Euroopa Liidu liikmesriikidega.
- 7.6 Peame vajalikuks Euroopa Liidu ja USA vabakaubanduselepingu (TTIP) kiiret sõlmimist.
- 7.7 Tegutseme selle nimel, et Euroopa Liit oleks tugevam ja ühtsem. Usaldus Euroopas peab rajanema ühtsetele demokraatlikele õigusprintsiipidele ja nelja põhivabaduse – kaupade, teenuste, inimeste ja kapitali vaba liikumine – reaalsele rakendamisele.
- 7.8 Toetame Euroopa Liidu suuremat koostööd õigus- ja siseasjades, eelkõige võitluses organiseeritud kuritegevusega.
- 7.9 Hoiame Euroopa Liidus tähelepanu all energiajulgeoleku teemad seostades need Euroopa Liidu ühise välis- ja julgeolekupoliitikaga.
- 7.10 Hoogustamiseks Euroopa Liidu majandusarengut, seisame Euroopa Liidu siseturu, sealhulgas digitaalse siseturu arendamise eest. Samuti toetame energialiidu loomist, et tagada energiaalane julgeolek ning mõistliku hinnaga energia kättesaadavus Eesti ettevõtete ja tarbijate jaoks.
- 7.11 Peame vajalikuks anda Euroopa Komisjonile suuremad volitused liiduüleses energiakaubanduses ja Euroopa sõltuvuse vähendamist kõrge riskiga Venemaa energiast.
- 7.12 Toetame Euroopa Liidu piirivalveagentuuri tugevdamist, et seista vastu kiiresti kasvavale immigratsioonisurvele, toetame Euroopa Liidu sisenemis- ja väljumisregistri ellurakendamist ning uute piirikontrolli infosüsteemide kasutusele võtmist ELi välispiiril, mis võimaldaksid paremat kontrolli ELi välispiiri ületajate ja sisserändajate üle.
- 7.13 Toetame Eesti jätkuvat aktiivset osalemist Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise elanikkonnakaitse mehhanismi (*Civil Protection Mechanism*) alases koostöös.
- 7.14 Peame vajalikuks tugevdada Euroopa idapartnerluspoliitikat, sealhulgas eriti Ukraina, Gruusia ja Moldova toetamist tema suveräänsuse ning territoriaalse terviklikkuse säilitamisel ja reformipoliitika elluviimisel.
- 7.15 Toetame kõigi Euroopa riikide õigust olla oma välispoliitilistes otsustes vaba ning taotleda Euroopa Liidu ja NATO liikmelisust.
- 7.16 Peame oluliseks tihedat poliitilist ja praktilist koostööd ELi ja/või NATOsse kuuluvate Läänemere-äärsete riikidega, eesmärgiga tagada regiooni julgeolek.

- 7.17 Kandideerime ÜRO Julgeolekunõukogu ajutiseks liikmeks aastal 2020.
- 7.18 Tegutseme aktiivselt kommunismi ja natsismi kuritegude teadvustamisel ning hukkamõistmisel. Aitame kaasa rahvusvahelise kommunismi kuritegusid uuriva keskuse loomisele ja toetame selleteemaliste uurimuste, filmide ja näituste rahastamist.
- 7.19 Taotleme Eestile vaatlejastaatust Arktika Nõukogus, et avardada meie koostööd Põhjamaadega ning pakkuda meie teadlastele täiendavaid uurimisvõimalusi.
- 7.20 Tugevdame Eesti diplomaatilist võimekust oluliste liitlaste, maailmamajanduse kasvuregioonide ja rahvusvaheliste organisatsioonide juures ning seisab selle eest, et Eesti kodanikud saavad kiire ja piisava abi, kui pöörduvad Euroopa Liidu liikmesriikide esindusse kõikjal maailmas.
- 7.21 Kodanike turvalisuse suurendamiseks välismaal toetame ELi välisteenistusele konsulaarfunktsiooni andmist.
- 7.22 Seisame selle eest, et Eesti kodanikel oleksid kolmandate riikidega viisavabaduse osas võrdsed tingimused teiste EL-i riikide kodanikega.
- 7.23 Parandame välismajanduspoliitikaga tegelevate institutsioonide koostööd. Tarkadele välisinvesteeringute ja tasuvate töökohtade Eestisse toomiseks kaalume asutusteülese koordinatsiooniplatvormi *Team Estonia* loomise vajalikkust.
- 7.24 Tutvustame ja populariseerime Eestit kui äri- ja investeerimiskeskonda võimalikele välisinvestoritele.
- 7.25 Peame vajalikuks regionaalsete sihtstrateegiate loomist.
- 7.26 Tegutseme aktiivselt liberaalsete põhiväärtuste – vabaduste, demokraatia ja inimõiguste – kaitsmisel ja edendamisel nii Eestis, Euroopa Liidus kui ka väljaspool ELi piire kahe- ja mitmepoolsete arengukoostööprojektide kaudu.
- 7.27 Hoolitseme selle eest, et Eesti kaitseb rahvusvahelise õiguse põhimõtteid ja demokraatlikke väärtusi, juhib tähelepanu inimõiguste rikkumisele, toetab demokraatlikke liikumisi maailma eri osades ja aitab kaasa esindamata rahvaste olukorra parandamisele.
- 7.28 Teeme oma esindajate kaudu kõik selleks, et rahvusvahelised organisatsioonid, mis on ellu kutsutud universaalsete õiguste ja demokraatlike väärtuste kaitsmiseks (ÜRO, Euroopa Nõukogu, OSCE jt), ei unustaks oma ideaale ja loomisel seatud eesmärgid.
- 7.29 Edendame diplomaatilisi, majandus- ja kultuurisuhteid, sealhulgas anname arenguabi ja teeme arengukoostööd kõigi riikidega, kui see on Eesti rahvuslikes huvides, järgides rahvusvahelist õigust.
- 7.30 Toetame välis- ja julgeolekupoliitiliste ajutrustide muutumist arvestatavateks rahvusvahelisteks teaduskeskusteks.
- 7.31 Suhetes Venemaaga peame oluliseks järjekindlat tegutsemist võimalike pingete leevendamisel Eesti ja liitlaste huve arvestades.

8. SISSETULEKUTE KASVATAMINE JA ETTEVÕTLUSE EDENDAMINE

Fiskaal- ja maksupoliitika põhimõtted

- 8.1 Jätkame vastutustundlikku eelarvepoliitikat ja hoiame eelarve struktuurses tasakaalus lõdvendamata kehtivaid eelarvereegleid. Nõuame Euroopa Liidus kokkulepitud eelarvereeogleite täitmist ka teistelt riikidelt.
- 8.2 Majanduskasvu ja ausa konkurentsi huvides parandame jätkuvalt maksude kokkukogumist suurendamata ebaproportsionaalselt ettevõtete halduskoormust.
- 8.3 Võtame täiendava tähelepanu alla ema- ja tütarettevõtete vahelised tehingud. Kohustame iga kuu deklareerima seotud osapooltele antud ja neilt saadud laenud ning hoiused koos intresside ja tootlustega, et hõlbustada maksuhalduri kontrolli kasumi Eestist väljaviimise üle.
- 8.4 Hoidume investeeringute maksustamisest.

8.5 Vabastame ettevõtte tulumaksust välismaal asuvate tütaräriühingute võõrandamisest teenitud kasu.

8.6 Analüüsime võimalusi motiveerida kohalikke omavalitsusi looma ettevõtlusega tegelemiseks soodsamat keskkonda.

8.7 Kaalume lubada äriühingutel maksuvabalt annetada tasuta kättesaadava avaliku sporditaristu arendamiseks ja ei loe töandja panust töötajate terviseedendamisse ja haiguspäevade vältimisse erisoodustuseks.

8.8 Analüüsime dividendide topeltmaksustamise kaotamist alla 10% osaluse korral, et muuta soodsamaks investeerimistegevust ja Eestisse peakorterite loomist ning Eestis teenitud kasumi dividendidena väljamaksmist Eestis.

8.9 Analüüsime tulumaksu kinnipidamise kaotamist litsentsitasudelt, sest see muudab kallimaks investeringud kõrgtehnoloogilistesse seadmetesse ja protsessidesse.

8.10 Analüüsime võimalusi Justiitsministeeriumi juures tegutsenud FIE-de õigusliku reeglistiku töögrupi koostatud ettepanekuid FIE-de maksustamise ja aruandluse lihtsustamiseks.

8.11 Analüüsime energiajookidele aktsiisimaksu kehtestamist.

8.12 Analüüsime maamaksuvabastuse rakendamist ühisomandis ja liisihotstarbega maa omanike puhul lähtuvalt võrdse kohtlemise printsiipist.

Ettevõtlus, kutsehariduse ning ettevõtjate parem koostöö, teadus ja arendustegevus

8.13 Integreerime esmase finantskirjaoskuse, ettevõtlusõppe, programmeerimise ja robotika kõigi haridusastmete õppekavadesse ning laiendame selleteemaliste vaba- ja valikainete valikut. Toetame noorte paremat ettevalmistust osalemiseks tööturul ja ettevõtluses, selleks edendame karjääri- ja ettevõtlusõpet ning rõhutame loovuse, ettevõtlikkuse ja töökuse arendamist kogu üldhariduse õppekavas.

8.14 Kaasame hariduse kvaliteedi tõstmiseks hariduspoliitika planeerimisse ning teostamisse tööandjad.

8.15 Ettevõtlusvaldkonda puudutavate seaduseelnõude menetlemisel kaasame ettevõtlusorganisatsioone ja teeme mõjuanalüüsi hindamiseks muudatuse mõju ettevõtjate halduskoormusele ja ettevõtluskeskkonnale. Seame eesmärgiks, et maksukeskkonda oluliselt mõjutavate seaduste jõustumise aeg on üldreeglina vähemalt 6 kuud vastuvõtmisest.

8.16 Rakendame õpipoisiõppe.

8.17 Seame sisse ettevõtjate päeva tähistamise.

8.18 Toetame ettevõtjaid juhtimiskvaliteedi tõstmisel. Peame vajalikuks jätkusuutliku ja vastutustundliku ettevõtluse süsteemset edendamist ja väärtustamist.

8.19 Soodustame ettevõtete ja teadlaste koostööd ning teadusasutuste suuremat panustamist turulähedasse toote- ja tehnoloogiaarendusse. Loomme Euroopa riikide parimaid kogemusi arvestades lisamotivaatoreid erakapitali kaasamiseks teadus- ja arendustegevuse rahastamisse.

8.20 Arendame koostöös ülikoolide ja ettevõtetega võimalusi patentide vormistamiseks ja kommertsialiseerimiseks.

Eesti ja Eesti ettevõtete turundamine

8.21 Töötame välja ja rakendame strateegia Eesti globaalseks turundamiseks ajude, investeringute, töökohtade ja turismi sihtkohana. Töötame selle nimel, et koostöös erasektoriga tekiks Tallinnasse rahvusvaheline konverentsi- ja messikeskus.

8.22 Seame välisdiplomaatia senisest enam majandusarengu teenistusse. Ekspordi hoogustamiseks ja investeringute toomiseks Eestisse arendame välja globaalse EESTI-

võrgustiku, millesse kuuluvad Eesti välisesindused, aukonsulid-ärisaadikud, välismaal elavad ja töötavad kaasmaalased, Eesti sõbrad ja nende ühendused.

8.23 Peame oluliseks ettevõtete pidevat turundusalast koolitamist ja konsulteerimist. Ekspordi hoogustamiseks arendame edasi riiklikke tugiteenuseid, sh ekspordigarantiisid.

8.24 Rakendame Euroopa Liidu struktuurivahendeid eesmärgiga aidata kaasa tootlikkuse tõusule ja Eesti ettevõtete eksporditurgudele sisenemisele. Koondame Euroopa Liidu tõukefondide toetused arendustegevusele, suunamaks ettevõtteid tehnoloogiainvesteeringutele ja tootearendusele. Analüüsime perioodiliselt erinevate ettevõtlustoetuste eesmärgipärasust ja tõhusust.

Ettevõtluse (sh iduettevõtted) toetamine, ettevõtluskeskkonna ja väikeettevõtluse arendamine

8.25 Reformime siseriiklikud ettevõtluse toetamise reeglid (EAS, Arengufond, Kredex), et välistada toetuste kahjustav toime konkurentsile siseturul. Soovime keskendada riigi toele välisurgudel tegutsevate ettevõtete toote- ja teenusedisaini, tehnoloogiahüppe, turunduse ning muu ekspordivõimekuse suurendamisele, samuti tehnoloogilist innovatsiooni kandvatele idufirmadele.

8.26 Jätkame ettevõtlustoetuste sidumist koolitus- ja nõustamisteenustega.

8.27 Parandame kapitali kättesaadavust kasvuettevõtetele. Võtame ettevõtete toetamisel suuna asendada investeeringutoetused finantsinstrumentidega (laenu, garantii) või kasutada neid kombineeritult.

8.28 Algatame Eesti tööstuspoliitika aluste väljatöötamise.

8.29 Arendame ettevõtluskeskkonda sooviga luua Eestist atraktiivseima piirkonna maailmas. Käivitame iduettevõtete kiirendiprogramme. Parandame suure kasvupotentsiaaliga alustavate ettevõtete jaoks riskikapitali kättesaadavust riigi kaasosalusega fondide kaudu.

8.30 Vähendame väikeettevõtluse halduskoormust, muuhulgas jätkame riigile esitatavate andmete ühekordse küsimise põhimõtte ellurakendamist ning analüüsime alternatiive mikroettevõtluse maksustamise lihtsustamiseks.

8.31 Tunnustame ettevõtlusvõrgustike tegevust ja julgustame ettevõtjaid suuremale koostööle, muuhulgas ühistulise tegevuse vormis.

8.32 Analüüsime reeglit, mis välistab ettevõtte juhatuse liikme töötasu staatuse, kui ta palgatöö kaotab.

8.33 Analüüsime sotsiaalselt vastutustundlike ettevõtete arenguks vajalikke tegevusi.

Kapitalituru arendamine ja topeltmaksustamise vältimise lepingud

8.34 Toetame kodumaise kapitalituru arendamist viisil, mis ei koorma maksumaksjat ja on majanduslikult kestlik. Soodustame erinevate finantsinstrumentide pakkumist Eesti väärtipaberiturul.

8.35 Võtame meetmeid kapitali kättesaadavuse parandamiseks väikestele ja keskmistele ettevõtetele.

8.36 Lihtsustame investeerimisreegleid, et Eesti pensioni- ja investeerimisfondid saaksid tänasest suuremas mahus investeerida Eesti majandusse.

8.37 Toetame kaubavahetust lihtsustavate ning Eesti ettevõtjate investeeringuid kaitsvate lepingute sõlmimist. Jätkame topeltmaksustamise vältimise lepingute sõlmimist oluliste ekspordipartneritega.

Riigi ressursside efektiivsem kasutamine

8.38 Seame sihiks kohalike ressursside oluliselt tootlikuma, säästlikuma ja efektiivsema kasutamise. Peame õigeks riigile kuuluvate toormeressursside jaotamisel võtta arvesse töötlemistehnoloogia tõhusust ja ressursikasutuse (energia, keskkond, finantsid) säästlikkust.

Kaasaegne taristu ja transpordisüsteem

8.39 Seisame selle eest, et oleks võimalik rakendada riigipoolseid meetmeid Eestile tarvilike lennuühenduste tagamiseks. Eesti atraktiivsuse suurendamiseks peame äri- ja investeerimissihthohana oluliseks lennuühendusi Euroopa pealinnade ja finantskeskustega.

8.40 Laiendame Tallinna Lennujaama lennuliiklusala, mis parandab lennuliikluse ohutust ja vähendab keskkonnamõjusid.

8.41 Alustame Rail Balticu rajamist, mis ühendab Eesti Kesk-Euroopaga ja teenindab nii kaubavedusid kui ka reisijaid.

8.42 Toetame Ülemiste mitmeliigilise transpordikeskuse rajamist, mis ühendab lennu-, raudtee-, trammi- ning bussiliikluse. Ühendame Rail Balticu terminali lennujaamaga.

8.43 Tagame ajakohase lennu- ja laevaühenduse Eesti saarte ja mandri vahel. Soetame Saaremaa-Hiiumaa vahelise ühenduse pidamiseks uue parvlaeva.

8.44 Parandame raudteetaristu läbilaskevõimet. Rekonstrueerime taristu ja tõstame reisirongide piirkirusi Tallinn-Rapla, Tallinn-Keila-Paldiski, Tapa-Tartu ja Tapa-Narva raudteel.

8.45 Toetame Muuga kaubasadama arendamist konteinerivedude keskuseks (hub), mis teenindaks ka lääne-ida ja põhja-lõuna kaubavooge. Rekonstrueerime jäämurde teenuse osutamiseks vajaliku Hundipea sadama.

8.46 Jätkame riigi maanteevõrgu ajakohastamist. Teedeehituse taset tõstetakse kvaliteetsema planeerimise ja hankekorraldusega ning tõhusama omanikujärelevalvega. Tagame teede stabiilse rahastamise, mis võimaldab pikaajalist planeerimist. Töötame välja teede pikaajalise rahastamise kava.

8.47 Seame eesmärgiks ehitada Tallinna-Tartu maantee neljarealiseks kuni Mäoni aastaks 2020. Selleks analüüsime võimalusi täiendavate rahaliste vahendite kaasamiseks.

8.48 Jätkame Tallinna-Narva maantee renoveerimist. Rajame Tallinna-Pärnu ja Põltsamaa-Tartu maanteele 2+1 möödasõidurajad, ehitame välja Tallinna ringtee ja Tartu läänepoolse ümbersõidu. Suuname eurovahendid Haabersti ristmiku rekonstrueerimiseks ning Vanasadama ja kesklinna vahelise liikuvuskeskkonna arendamiseks (Reidi tee).

8.49 Toetame transpordiühenduste parandamist maakonnakeskuste ja tõmbekeskuste vahel vastavalt majanduslikele võimalustele.

8.50 Paneme nii Tallinnas kui ka mujal Eestis paremini tööle riikliku järelevalve tee seisundinõuete täitmise üle ja vaatame üle sanktsioonid.

8.51 Jätkame kruusateede mustkatte alla viimise programmi.

8.52 Eesti maanteetranspordi ja –kaubavedude konkurentsivõime tõstmiseks investeerime põhimaanteedesse ja sildadesse, mis võimaldaks tõsta veoautode massipiirangut.

8.53 Soodustame uute infotehnoloogiliste lahenduste kasutamist transpordis ehk intelligentseid transpordisüsteeme, mis aitavad erinevaid liikumisviise paremini ühendada ja muuta transporti kasutajasõbralikumaks ja efektiivsemaks. Suuname osa igal aastal transpordi rahastamiseks kasutatavast rahast efektiivsust suurendavatesse lahendustesse.

8.54 Seome omavahel maakasutuse ja transpordi planeerimise. Uusarenduste kavandamisel tuleb arvesse võtta ühendusvõimalusi. Planeeringute juures peab arvestama ligipääsetavust, et vähendada sundliikumist ja tühisõite.

8.55 Kiire internetiühendus peab olema Eestis laialt kättesaadav. Seetõttu jätkame Estwin sidevõrgu arendamist, et uued kommunikatsioonitehnoloogiad ja -teenused jõuaksid Eesti tarbijateni kiiresti ja võimalikult taskukohase hinnaga.

8.56 Astume edasi samme liiklusohutuse parandamiseks. Aastaks 2020 tuleb erinevaid liiklusohutusabinõusid, tänapäevast tehnoloogiat ja teavitustööd kasutades jõuda niikaugele, et liikluses hukkunute arv väheneks oluliselt. Seame kaugema sihina, et Eesti ei kaotaks liikluses ühtegi inimest. Peame oluliseks uue liiklusohutusprogrammi välja töötamist ja selle käsitlemist valitsuse tasandil.

8.57 Võtame võimalikult suurel määral kasutusele uute reisirongide potentsiaali. Selleks seame rongitranspordi paremini teiste liikumisviisidega, parandades juurdepääsuvõimalusi rongipeatustele ja kohandades sõiduplaane reisijate vajadustele paremini vastavaks.

8.58 Analüüsime regionaalse rongiliikluse taastamist Riisipere-Haapsalu lõigul.

8.59 Analüüsime raskeveokite teekasutuse maksustamist tingimusel, et sellest laekuv tulu suunatakse teede korrashoidu.

Merendus

8.60 Kaalume tarvilikke muudatusi Eesti kui mereriigi laevandussektori arendamiseks ning teise laevandusregistri käivitamiseks tarvilikke muudatusi.

Tootlikkuse kasvu ja innovatsiooni toetamine

8.61 Suurendame ettevõtete võimalusi taotleda innovatsiooni edendamiseks tuge. Erakapitali tõhusamaks kaasamiseks teadus- ja arendustegevusse kaalume EASi teadusosaku loomist, mida saab taotleda konkreetsete teadus- ja arendusprojektidega tegelev ettevõtte.

8.62 Jätkame ettevõtlusega alustamise, väikeettevõtete tegevuse ja riigiga suhtlemise lihtsustamiseks loodud e-keskkonna arendamist (Ettevõtjaportaali, uus e-maksuamet). Muudame ettevõtjate aruandluse, statistika kogumise ja kontrolli automaatseks ning vähekoormavaks.

8.63 Edendame reaalaraja (*online*) majandust, milleks rakendame e-arvete süsteemi ja automaatse maksuaruandluse.

8.64 Toetame uute tehnoloogiate laialdast kasutuselevõttu majandusarengu ja heaolu kasvu hoogustamiseks (sealhulgas 3D printimise tehnoloogia levikut, asjade interneti lahenduste arendamist, juhita autode testkeskkonna kujundamist jms) ja soodsa õiguskeskkonna väljaarendamist, et Eesti oleks üheks esimeseks riigiks maailmas uute tehnoloogiate rakendamisel.

8.65 Ajakohastame IKT sektori ja e-äri ning e-teenustega seotud seadusi.

8.66 Töötame välja virtuaalvaluutade võimaliku tunnustamise ja kasutamise poliitika.

8.67 Arendame taristut (*open data*, e-residentsus jne), mis võimaldavad uute äriühenduste loomist erasektori poolt.

8.68 Toetame lairibateenuste kättesaadavuse paranemist kõikjal Eestis.

8.69 Töötame välja e-riigi lahenduste levitamise ja turustamise tervikliku strateegia. Seame sihiks Eesti kujunemise maailma e-majanduse püsivaks liidriks ja tiptasemel tegutsemiskeskonnaks infotehnoloogiarakendusi arendavatele ettevõtetele.

8.70 Moodustame Riigikantselei juurde avaliku sektori innovatsiooni rakkerühma, mis hakkaks tegelema avalike teenuste, riigihangete ja sotsiaalse ettevõtlusega.

8.71 Suurendame IKT valdkonna arendamiseks sisserände piirarvu, et Eestisse saaks elama asuda rohkem IKT valdkonna spetsialiste ning nende peresid.

8.72 Edendame loodusteaduse, tehnika- ja tehnoloogiaharidust vastavalt tehnoloogiapaktile.

8.73 Soodustame Eesti infotehnoloogialahenduste ja oskusteabe eksporti välisriikidesse.

Infoühiskonna arenguks vajalike oskuste tagamine

8.74 Väärtustame IT-õpet ja digipädevuste arendamist kõigis üldhariduskoolides.

8.75 Elukestva õppe raames väärtustame digipädevuste omandamist, et inimene oleks ette valmistatud targa töökoha vastuvõtmiseks.

9. ENERGEETIKA

9.1 Eesti elektri varustuskindluse peab tulevikus tagama kombinatsioon kodumaistest, Euroopa Liidu siseturul konkurentsivõimelistest tootmisvõimsustest ja tugevatest ühendustest teiste Euroopa Liidu liikmesriikide elektrivõrkudega, mis on piisav Eesti tipukoormuse katmiseks.

9.2 Soovime Eesti energiaportfelli mitmekesistamist, sealhulgas bio- ja kohalike kütuste osakaalu suurendamist transpordis, hajutatud, kohalikel kütustel põhineva väiketootmise edendamist.

9.3 Toetame energiasäästu tagavate meetmete juurutamist, sealhulgas ligi- nullenergia ehitusnõuete rakendamist. Tõstame avalike hoonete energiatõhusust projekteerimisel, ehitamisel ja renoveerimisel. Loomingumised ja keskkonna energiaühistute ning energiateenusettevõtete tekkeks.

9.4 Toetame nii põlevkivitehnoloogiate kui taastuvenergiatehnoloogiate arendamist, soosides uute tootmisvõimsuste (õlitootmine, elektrijaamad, sh tuulepargid) rajamisel lahendusi, mis võimaldavad Eestil saada tööstussektori väärtusahelast laiemat kasu kui üksnes tootmisvõimsuste opereerimine ja loovad energiatehnoloogiate arendamise ning tootmisega seoses Eestisse uusi töökohti.

9.5 Seame sihiks muuta Eesti 2030. aastaks energiakandjaid importivast riigist eksportivaks. Sellega tagame energiajulgeoleku ja soodustame kohalikku tööhõivet

9.6 Soovime Euroopa Liidu ühtse energiapoliitika väljakujundamist, sealhulgas ühtseid hankeid ja imporditavatest kütustest sõltuvuse vähendamist.

9.7 Soovime ühtse Põhjamaade-Balti elektrituru väljaarendamist, sealhulgas täiendava Eesti-Läti elektri ülekandeliini rajamist.

9.8 Seame AS Elering prioriteediks Eesti elektrisüsteemi lahtisidumise Loode- Venemaa sagedusalast ja ühendamise Mandri- Euroopa sagedusalaga hiljemalt aastaks 2025.

9.9 Soovime Balti regionaalse gaasitaristu (Soome ja Balti riikide vaheliste ühenduste, sh Baltic Connectori) kiiret väljaarendamist, selle liitmist ühise Euroopa Liidu gaasituruga, gaasi põhivõrgu omandamist riigi kontrollitava osalusega äriühingu poolt ning maagaasi julgeolekuvaru loomist ja veeldatud maagaasi terminalide rajamist.

9.10 Kaalume võimalusi, et Eesti oleks konkurentsivõimeline asukoht ka energiamahukate tööstuste jaoks. Analüüsime võimalusi energiavarustuse töökindluse parandamiseks, konkurentsi tõhustamiseks ja võrdsetel tingimustel elektrivõrgule ligipääsu tagamiseks. Regionaalselt tasakaalustatud majandusarengu saavutamiseks analüüsime võimalusi elektrivõrguga liitumise kulu osaliseks kompenseerimiseks.

9.11 Analüüsime Hiiumaa energiavarustuse kvaliteedi parandamise erinevaid võimalusi (sh põhivõrgu ühenduse loomist saarele).

9.12 Jätkame praegusel EL-i eelarveperioodil kortermajade renoveerimise programmi 100 miljoni euro mahus eesmärgiga parandada elamute energiatõhusust ja vähendada jooksvaid kulutusi eluasemetele. Võimalusel pakume energiasäästainvesteeringute tegemiseks tuge ka eramajade omanikele. Analüüsime võimalusi EL vahendite lõppedes elamute energiatõhusust tõstvate investeeringute jätkamiseks.

- 9.13 Toetame sundliikumist vähendavat planeerimist, ühistranspordi ja kergliikluse arendamist ning kohalikku majandusse panustavat taastuvressurssidest transpordikütuste tootmist.
- 9.14 Maksame mikrotootjatele taastuenergia toetust kogu võrku antud elektrienergia ulatuses.
- 9.15 Analüüsime bilansienergia süsteemi rakendamist, kus mikrotootjatel on võimalus toota võrku taastuenergiat ja tasaarveldada selle aasta jooksul energiatarbimisega.
- 9.16 Suuname põlevkivisektori arengut väiksema keskkonnamõju poole. Põlevkivi kasutamisel energiaallikana toetame meetmeid, mis kindlustavad kõrgeima võimaliku kasuteguri.
- 9.17 Hoidume põlevkivi kaevandamismahu paisutamisest võrreldes kehtivate kaavelubadega. Põlevkivi kasutamisel lähtume põlevkivi tööstusharu keskkonnamõjudest ja tootmise paindlikkusest.
- 9.18 Eesti taastuenergia tootjatele ning arendajatele luuakse võrdsed ning tehnoloogia- neutraalsed võimalused taastuenergia direktiivis ette nähtud paindlike koostöömehhanismide rakendamiseks.
- 9.19 Analüüsime eraldiseisva haldusüksuse loomise vajadust, mille eesmärgiks oleks energiamajanduse alase kompetentsi koondamine.
- 9.20 Seame elektri ja soojatootmises pikaajaliseks eesmärgiks järkjärgulise ülemineku taastuenergeetikale. Taastuenergia sektori arendamine peab käima tarbijatele säästlikul viisil.
- 9.21 Jätkame soojussektori reformiga, et aastaks 2030 toodetaks 80% Eestis tarbitavast soojusest kodumaisest biokütustest.
- 9.22 Seame eesmärgiks, et taastuenergia osakaal elektrienergia lõpptarbimises moodustab aastaks 2030 poole tarbimisest.
- 9.23 Toetame säästlikku energiaallikate kasutamist ning eelisarendame elektri- ja soojusenergia koostootmist.
- 9.24 Töötame välja ja võtame vastu kaugkütteseaduse, elektrituruseaduse ja energiamajanduse arengukava.
- 9.25 Toetame statistikakaubanduse raames tõhusa koostootmise puhul Narva elektrijaamades puidu kasutamist.

10. SOTSIAALKAITSE JA TERVISHOIUPOLIITIKA

Töövõimereform

- 10.1 Tagame sotsiaalpartneritega töövõimereformi koostööleppes sätestatud eesmärkide ja tegevuste täitmise. Rakendame töövõimereformi, tagades uue töövõimetoetuste süsteemi kestlikkuse valmistades ette jätkusuutliku rahastamise põhimõtted pärast EL vahendite lõppemist ning minimaalse bürokraatia ja halduskoormusega.
- 10.2 Laiendame kaitstud ja toetatud töö teenust.
- 10.3 Toetame tööandjaid ja jätkame maksusoodustusi vähenenud töövõimega inimeste töölevõtmisel.
- 10.4 Suurendame abivahendite kättesaadavust inimeste töövõime tagamiseks

Tööturu reguleerimine

- 10.5 Soodustame puuetega noorte sujuvat siirdumist üldharidussüsteemist kutseõppesse ja haridustee lõppemise järel tööturule, arendades paindlikke rakendusvõimalusi, kaasates kombineeritud sotsiaaltööd ja mitmesuguseid sotsiaalse ettevõtluse vorme.
- 10.6 Viime läbi töölepinguseaduse mõjuanalüüsi.

- 10.7 Suurendame tööinspektsiooni õigusi alaealiste õiguste kaitseks.
- 10.8 Looime riikliku tunnusmärgi „Mitmekesine töökoht”, millega tunnustame võrdõiguslikkust edendavaid ettevõtteid.
- 10.9 Anname palgalõhe vähendamiseks Tööinspektsioonile volitused järelevalve tegemiseks naistele ja meestele sama või võrdväärse töö eest tööandja poolt makstavate palkade ja hüvitiste üle.
- 10.10 Pakume tööandjatele tasuta riigipoolset nõu ja koolitust töökeskkonna ohutumaks muutmiseks ja kutsehaiguste ja tööõnnetuste vähendamiseks. Soodustame tööandja tegevusi töötajate tervise edendamiseks ja tõhustame õigeaegse ravi-, taastusravi ja tugiteenuste saamise võimalusi ning töötame välja töötervishoiusüsteemi, mille lahutamatu osa on eraõiguslik tööõnnetus- ja kutsehaiguskindlustus.

Puuetega inimeste ja nende hooldajate sotsiaalne kaitse

- 10.11 Tõstame oluliselt toetust hooldajaks vormistatud sügava puudega lapsevavemale.
- 10.12 Parandame erivajadustega inimestele elukeskkonna ligipääsetavust ning infole ligipääsu puude spetsiifikat arvestades.
- 10.13 Toetame erivajadustega inimeste kodude kohandamist ja peame õigeks isiklike abistajate süsteemi ning koduhoolduse arendamist selleks, et erivajadustega inimesed tuleksid oma eluga ise toime.
- 10.14 Analüüsime erivajadustega inimestele makstavate toetuste süsteemi toimivust, leidmaks parimad ja sobivaimad võimalused inimeste toimetulekuks.
- 10.15 Toetame tugeval kodanikuühiskonnal rajaneva eakate, erivajadustega inimeste ja patsientide eestkostetegevuse arenemist ning algatusi, mis panustavad kogukonna töösse ja sotsiaalsesse ettevõtlusse.
- 10.16 Tagame erivajadustega lastele võimaluse käia lasteaias või lastehoius. Arendame välja erivajadustega laste rehabilitatsiooni- ja tugiteenused ning tagame nende ühtse kvaliteedi. Parandame laste rehabilitatsiooni- ja tugiteenuste osutamist, et erivajadustega laste vanemad saaksid tööl käia ja puhata. Tagame erivajadustega või terviserikkega sündinud lapse vanematele õigeaegse ligipääsu vajalikele teenustele.

Pensionid ja eakad

- 10.17 Tagame pensionide kasvu kooskõlas palkade kasvuga ja hoiame keskmise vanaduspensioni tulumaksuvaba.
- 10.18 Analüüsime pensionisüsteemi jätkusuutlikkust sh kaalume paindliku pensioniea juurutamist ning pensioni baasosa kiiremat tõstmist.
- 10.19 Rakendame 2017. aastast üksi elavate pensionäride toimetulekut parandava toetusskeemi.
- 10.20 Analüüsime loodud tööandjapensioni rakendumist ja pakume välja lahendused süsteemi parendamiseks.
- 10.21 Rakendame aastast 2018. aastast vanemapensioni.

Sotsiaalhoolekanne

- 10.22 Parandame hoolekandeteenuste kvaliteeti, töötades välja ühtse kvaliteediraamistiku, mis tagab teenuste ühetaolise kvaliteedi ja kättesaadavuse üle Eesti.
- 10.23 Arendame koostöös vabauhendustega asendushooldusel olevate noorte elluastumis- ja tugiteenuseid.

10.24 Selgitame välja nõudluse viipekeeletõlkide, kirjutustõlkide ja muude tõlkevormide järele ning loome ja vajaduse korral suurendame nende koolitamise ning osutamise mahtu.

10.25 Algatame arutelu hooldusvajadusega pereliikmete hooldus- ja ülalpidamiskohustuse korralduse üle.

10.26 Kehtestame hooldekodu teenusele riikliku kvaliteediraamistiku ja jälgime nendest kinnipidamist.

Hambaravi

10.27 Jätkame aktiivselt rahva teadlikkuse tõstmist suuhügieenist, mh võtame kasutusele meetmed, et kõik lapsed jõuaksid hambaarsti kontrolli vähemalt kord aastas ja loome võimalused inimeste õigeaegseks suunamiseks hambahaigusi ennetavatele visiitidele.

10.28 Viime ellu täiskasvanute hammaste parandamise programmi.

10.29 Võimaldame vanadus- ja töövõimetuspensionäridel kasutada 3 aasta jooksul proteesihüvitist ka hambaraviteenuseks.

Ennetuspoliitika

10.30 Suuname suuremad ressursid haiguste ja sõltuvuste ennetusele.

10.31 Laiendame tõendus põhiseid sõeluuringuid vähi varaseks avastamiseks ja meeste terviseriskide ennetusele suunatud programme, sealhulgas soole- ja eesnäärmevähi ennetuseks.

10.32 Töötame välja tervikliku liikumisprogrammi Eesti koolidele, korraldame kehalise kasvatus õppekava ümber kaasaegseks liikumisõpetuseks ja jätkame ujumise algõppe programmi toetamist koolides.

10.33 Toetame erivajadustega inimeste sportimise võimalusi.

10.34 Toetame riigi- ja erainvesteeringute suurendamist üldsusele tasuta kättesaadavatesse tervise- ja spordirajatistesse.

10.35 Võimaldame narkootilised ja psühhotroopsed ained kanda kiiremini keelatud narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirja.

10.36 Kaalume tervistkahjustavate energiajookide müügi piiramist laste- ja noorteesutustes ja alla 18-aastastele noortele.

10.37 Jätkame südame- ja veresoonkonna haiguste ennetusprogrammi ja suurendame kogukondade rolli terviseedenduses.

10.38 Suurendame riiklikke meetmeid laste ja noorte vaimsele tervisele, rakendades rohkem juhtumipõhist lähenemist, integreerides lapsevanema, kooliõde, perearsti, kooli psühholoogi ja kooli erivajadustega laste spetsialisti. Selleks loome laste vaimse tervise teenuste süsteemi, mh arendame välja neli regionaalset keskust ja uue teenuse raske psüühikahäirega lastele.

Alkoholi – ja tubakakahjude vähendamine

10.39 Seame sihiks vähendada Eesti alkoholi- ja tubakatarbimist aastaks 2030 võrreldes tänasega poole võrra ja muuta koolid alkoholi-, tubaka- ja illegaalsete uimastite vabaks.

10.40 Tõstame tubaka ja alkoholi kättesaadavuse vähendamiseks järjekindlalt aktsiise.

10.41 Looime ja rakendame Euroopa Liidu struktuurivahendite abil nõustamis- ja raviteenuse alkoholi liigtarvitamise ja -sõltuvuse ennetamiseks ja varaseks avastamiseks.

10.42 Viime ellu Alkoholipoliitika Rohelises Raamatus toodud põhimõtteid (nt lubame alkoholireklaamides esitada neutraalset teavet ja keelustame nn elustiilireklaamid jms).

10.43 Viime ellu Tubakapoliitika Rohelises raamatus toodud põhimõtteid (nt piirame tubakatoodete müüki jaekaubanduses).

Arstiabi kvaliteet ja kättesaadavus

10.44 Toetame haiglate võrgustumist ja rajame eurovahendite toel uued multifunktsionaalsed perearstikeskused.

10.45 Reguleerime selgemini arsti ja patsiendi suhted.

10.46 Analüüsime tervishoiu lisarahastamise võimalusi (sh personaalsete tervisekontode loomine).

10.47 Suurendame perearstide ja pereõdede rolli, sh retsepti väljakirjutamisel, samuti ka nende vastutust riskirühmade ja krooniliste haigete regulaarsel jälgimisel ning nende ravi korraldamisel.

10.48 Suurendame õdede ja proviisorite koolitustellimust.

10.49 Toetame meditsiiniga seotud teadus- ja arendustegevuse suurendamist ja Eesti tervishoiuteenuse eksporti.

10.50 Võtame suuna personaalmeditsiinile, sealhulgas valmistame ette ennetuslikud nutirakendused, luues vähi sõeluuringute registri, e-vaktsineerimispassi ja võimaluse patsiendiportaalis jälgida isiklike tervishoiukulude suurust.

10.51 Täiustame arstiabi kvaliteedi hindamist, et tagada ravivigade põhjalik analüüs.

10.52 Toetame võimekaid ja tugevaid patsientide esindusühinguid riigi partnerorganisatsioonidena.

10.53 Parandame taastus- ja hooldusravi kättesaadavust.

10.54 Analüüsime võimalusi apteegis osutatavate tervishoiuteenuste osutamiseks ja paremat seotust esmatasandi tervishoiusüsteemiga.

10.55 Teeme Eestis müüdavate ravimite infolehed tarbijatele kättesaadavaks ka Eestis enamlevinud võõrkeeltes.

10.56 Kaalume patsientide vabaduse suurendamist raviteenuse ja arsti valikul terve Eesti piires ja viime ellu projekti patsiendi vabaks liikumiseks konkreetsete arstlike erialade raames.

E-teenused tervishoius

10.57 Arendame e-tervisesüsteeme patsiendisõbralikumaks, mh patsiendiportaali e-registratuuri ning algatame e-kliiniku pilootprojekti ja paneme toimima e-konsultatsiooni, e-saatekirja ning e-kiirabikaardi.

10.58 Toetame telemeditsiini lahendusi. Patsiendiportaali arendamisel edendame mobiilsete lahenduste kasutamist oma terviseseisundi jälgimiseks.

11. ÕIGUSKORD

Prioriteetid

11 Tagame õiguskindluse ja jätkame õigussüsteemi korrastamist ning arendamist lihtsuse suunas.

11.1 Arendame läbipaistvuse suurendamiseks infosüsteeme, mis tagavad õigusaktide, kohtuotsuste ja riigi põhiregistrite pideva kättesaadavuse.

11.2 Lähtume Riigikogus heaks kiidetud kriminaalpoliitika arengusuundadest, ja peame tarvilikuks eelistatult tegevusi ning vahendeid:

11.3.1 alaealistega seotud ja nende vastu suunatud kuritegude, eelkõige seksuaalkuritegevuse, vastaseks võitluseks

11.3.2 organiseeritud ja raske peitkuritegevuse, sealhulgas korruptsioon, narko-, suure kahjuga majanduskuritegevuse ja inimkaubanduse, vastaseks võitluseks,

11.3.3 perevägivalda, eelkõige korduva vägivalda avastamiseks ja tõkestamiseks.

Õiguspoliitika

- 11.4 Sätestame, et Riigikogus arutusele tulevatele olulisimatele seaduseelnõudele lisatakse analüüs selles kavandatavate muutuste keskkonna-, regionaalsete- ja sotsiaalsete (sh soolise võrdõiguslikkuse) mõju kohta.
- 11.5 Rakendame õigusaktide mõjude järelhindamise süsteemi.
- 11.6 Ühtlustame ja korrastame avalik-õiguslike isikute õigusliku regulatsiooni.
- 11.7 Muudame pankroti- ja täitemenetluse kiiremaks, võimaldades sealhulgas täiturite ligipääsu täitemenetluseks vajalikele registritele ja ajakohastades ärikeeldude/pankrotivõlglastega seotud regulatsiooni. Tõhustame piiriülest täitemenetlust.
- 11.8 Täiustame riikliku sunni meetmeid laste elatisraha maksmisest kõrvalehoidjatele ning muudame elatisnõuded kehtivaks kuni võlgade tasumiseni.
- 11.9 Rakendame korruptsioonivastase strateegia ja jätkame korruptsioonivastases võitluses rahvusvaheliste soovitude järgimist.
- 11.10 Kaasajastame autoriõiguste kaitset arvestades digitaalmeedia ulatuslikku levikut ja pöörame enam tähelepanu võitlusele tarkvara- ja netipiraatlusega.
- 11.11 Reguleerime seadusandlikult eradetektiivinduse, kaitstes isikute põhiõigusi ja –vabadusi.
- 11.12 Kaalume koostöös erasektoriga positiivse krediidiregistri loomist.
- 11.13 Tugevdame ja laiendame abivajavate inimeste õiguskaitset (nt „www.juristaitab.ee“) ja hõlbustame ligipääsu kvalifitseeritud riigi õigusabile. Vaatame üle riigi antava õigusabi alused, et ühiskonna nõrgemad liikmed saaksid vajaduse korral õigusabi.
- 11.14 Edendame inimeste õigus- ja finantskirjaoskust ning kaitset vastutustundetu laenamise eest.
- 11.15 Parandame politsei võimekust küberruumis toimepandavate süütegude tõkestamiseks ja avastamiseks, mh arendame veebikonstaablite tööd.

Karistuspoliitika ja kriminaalmenetlus

- 11.16 Muudame õigusrikkumiste menetlemise (sh kriminaalmenetluse), paindlikumaks ja lihtsamaks, tagades menetluse inimest vähimal koormaval viisil ning arvestades rikkumiste raskusastet ja tagajärgi. Selleks uuendame kriminaalmenetluse seadustikku. Kriminaalmenetluse kiirendamiseks tõhustame politsei ja prokuratuuri töökorraldust.
- 11.17 Tõstame kohtueelse menetluse kiirust ja riikliku süüdistuse kvaliteeti, suurendades prokuratuuri võimekust.
- 11.18 Ajakohastame julgeolekuasutuste ja prokuratuuri tsiviilkontrolli süsteemi, et tagada isikute põhiõiguste ja vabaduste kaitse ning minimeerida korruptsiooni ja kuritarvituste riski. Selleks analüüsime nii Õiguskantsleri kui Riigikogu komisjonide õigusi ja võimekusi.
- 11.19 Analüüsime ja laiendame raskete kuritegude toimepanijatele täiendavate piirangute seadmist (nt pedofiilidel jt seksuaalkurjategijatel ja narkokurjategijatel ei võimaldata muuta nime, ravist keelduvate pedofiilide andmete avalikustamine vms).
- 11.20 Sisustame vihakuriteod vastavalt rahvusvahelistele ja EL nõuetele ning käivitame teavituskampaania vihakuritegudest hoidumiseks ja selle mõistmiseks.
- 11.21 Tõhustame kuritegeliku vara ja muu kriminaaltulu konfiskeerimist, eelkõige organiseeritud ja rasketes majanduskuritegudes ning korruptsioonis süüdimõistetute suhtes.
- 11.22 Tõhustame võitlust korruptsiooniga erasektoris läbi haldusmenetluse regulatsiooni loomise.
- 11.23 Kaalume võimalust kehtestada väärteo eest määratavate trahvide suuruse sõltuvus väärteo sooritanu sissetulekust, varalisest seisust ja ülalpeetavate arvust.
- 11.24 Ehitame uue Tallinna Vangla Rae valda.

11.25 Ratifitseerime rahvusvahelise naistevastase vägivalga ja perevägivalga ennetamise ning tõkestamise konventsiooni. Kindlustame isikuvastaste kuritegude ohvritele professionaalse abi läbi tugivõrgustike.

11.26 Suurendame inimkaubanduse ohvrite kaitset, mh keelustame inimkaubanduse ohvrikt seksiteenuste ostmise.

Kohtumenetlus ja selle kiirendamine

11.27 Jätkame kohtusüsteemi arendamist, sealhulgas arendame edasi kohtuvõimu sõltumatust suurendades kohtute enesekorraldusõigust ning tõhusama õigusemõistmise rakendamist.

11.28 Kohtumenetluse kiirendamiseks vähendame edasiselt kohtusüsteemi ülekoormatust, aja- ja rahakulukust, kõrvaldades menetlusseadustikest põhjendamatud takistused kohtuasjade kiireks menetlemiseks ning laiendades kohtueelseid ja -väliseid võimalusi õigusvaidluste lahendamiseks.

11.29 Analüüsime võimalust anda eestkosteorganisatsioonidele ja vabatahtlastele õigus kaitsta oma sihtrühmade õigusi kohtus.

12. SISEJULGEOLEK

Riigipiiri tugevdamine

12.1 Tugevdame Eesti riigipiiri ja taotleme piirikaitsevõimekuste arendamiseks Euroopa struktuurifondide vahendite kasutamist.

12.2 Mereala paremaks kontrollimiseks ja kaitseks soetame uusi multifunktsionaalseid veesõidukeid, mis on suutelised tegema nii piirivalve, merepääste kui ka reostustõrje tööd ning on valmis täitma ka riigikaitse ülesandeid.

12.3 Toetame Euroopa Liidu piirivalveagentuuri (*FRONTEX*) tugevdamist, et tulla toime kasvava immigratsioonisurvega, toetame Euroopa Liidu sisenemis- ja väljumisregistri ellurakendamist ning uute piirikontrolli infosüsteemide kasutusele võtmist ELi välispiiril, mis võimaldaksid paremat kontrolli ELi välispiiri ületajate ja sisserändajate üle.

12.4 Tugevdame piirivalve koordineerimise võimekust siseministeriumis. Analüüsime piirivalve ülesandeid ja väljaõppekorraldust muutunud julgeolekuolukorras.

12.5 Loome piirivalve kiirreageerimisüksused.

Politsei - ja piirivalveameti võimekuse arendamine

12.6 Vähendame dubleerimist politsei- ja piirivalveameti, päästeameti ja ministeriumi osakondade vahel. Ühendame siseriikliku situatsiooniseire ning -analüüsi võimekused. Vabastame politsei talle mitteomastest ülesannetest.

12.7 Suurendame kiirreageerimisvõimekust omavate politseinike hulka kaks korda ja arendame politsei koostööd Kaitseväge ja Kaitsealiidu vastavate struktuuridega.

12.8 Parandame päästeteenistuse ja politsei varustatust, sealhulgas uuendame olulises ulatuses päästesõidukite ja politseiautode parki. Enamiku väljavahetatavatest päästeautodest kingib riik vabatahtlikele.

12.9 Tugevdame merepäästevõimekust päästekomandodes, sealhulgas vabatahtlikes komandodes.

12.10 Võtame kasutusele uue e-politsei süsteemi, mis lihtsustab politsei tööd välitingimustes ja lühendab menetlustele kuluvat aega. Jätkame digitoimiku ellurakendamist.

12.11 Jätkame politsei- ja päästeteenistujate töötingimuste parandamist rajades uusi või rekonstrueerides olemasolevaid teenistushooneid.

12.12 Viime lõpuni häirekeskuse reformi, et inimesi abistavate päästeteenistuste – politsei ja kiirabi väljasõidud oleksid koordineeritud ühest kohast ja õige abi jõuaks seeläbi kiiremini kohale.

12.13 Arendame politsei küberkuritegevuse tõkestamise võimekust.

12.14 Suurendame piirkonnapolitseainike kohalolekut, esmatahtsaks peame idapiiri äärseid tööpiirkondi.

Sisejulgeoleku töötajate koolitus

12.15 Analüüsime politseiniku väljaõppe pikendamise otstarbekust.

12.16 Toetame sisejulgeolekualast eelkurseõpet gümnaasiumides. Toetame piiriäärsete maakondade gümnaasiumites piirivalvelise eelõppe andmist.

12.17 Töötame välja Sisekaitseakadeemia uue arenguvisioni ja sellest lähtuva tegevuskava ning otsustame tulevase asukoha valiku.

Vabatahtlike kaasamine

12.18 Hindame motiveeritud vabatahtlikke, tagame nii vabatahtlikele maa- ja veepäästjatele, naabrivalvele kui ka abipolitseinikele stabiilse rahastuse kasvu.

12.19 Toetame vabatahtlike päästjate koolitamist elupääste- ja erivõimekuste suurendamiseks ning vabatahtlike katusorganisatsioone.

12.20 Kaasame ühiskonna ohutusalase teadlikkuse tõstmiseks rohkem ühiskondlikke partnereid ennetustöösse. Tagame vabatahtliku tegevuse käigus tekkinud isikliku kahju hüvitamise.

Julgeolekuasutuste võimekuse tõstmine

12.21 Kaasajastame julgeolekuasutuste tegevust reguleeriva seadusandluse, sealhulgas ajakohastame julgeolekuasutuste tsiviilkontrolli süsteemi, et minimeerida korrupsiooni- ja kuritarvituste riski.

12.22 Julgeolekuolukorra muutusest tulenevalt tõstame Teabeameti ja kaitseväge luure- ja KAPO vastuluurevõimekust ning Keskkriminaalpolitsei võimekust raske kuritegevuse tõkestamisega tegelemisel.

13. TEADUS- JA HARIDUSPOLIITIKA

13.1 Seisame selle eest, et haridusvaldkonna osakaal avaliku sektori kuludest püsiks jätkuvalt vahemikus 6–7% SKT-st ning hariduskulude osakaal riigieelarves ei kahaneks.

13.2 Väärtustame valdkondade vahelist koostööd haridussüsteemi korraldamisel.

13.3 Peame kõige olulisemaks liikumist uue õpikäsitluse suunas, mis asetab rõhu võtmepädevuste ja probleemilahendusoskuse arendamisele kõikidel haridustasemetel ning elukestva õppe printsiibi juurutamisele. Ühtlasi peavad haridus ja teadus olema tihedamalt seotud Eesti üldise arengu ja väljakutsetega.

13.4 Lähtume „Elukestva õppe strateegiast 2020”, ning tagame programmide tegevuspõhise rahastamise riigieelarvest. Aitame kaasa elukestva õppe võimaluste laialdasemale kasutamisele, et eakad saaksid soovi korral ümber kvalifitseeruda ning tööelus osaleda.

13.5 Muudame „Huvitava kooli” algatuse järk-järgult laiapõhjaliseks ja kõikehõlmavaks kooliuuendusliikumiseks, mis kaasaks ühiskonna erinevaid huvigruppe.

13.6 Muudame üldist rõhuasetust ressursside jaotuses, suurendades eelkõige kulutusi kõigi haridus- ja teadustöötajate palgataseme tõstmiseks, optimeerides majanduskulude taset.

13.7 Vaatame üle ja lihtsustame EL vahendite kasutamise siseriiklikud regulatsioonid, sh kaalume siseriikliku järelvalve ümberkorraldamist ja ratsionaliseerimist (bürokratia vähendamine).

13.8 Toetame teadusasutuste ja ülikoolide koostööd ja integratsiooni.

Õpetajad

13.9 Anname õpetajatele suurema otsustusõiguse õppetöö kujundamisel, eeskätt ainete lõimimise ja e-õppe rakendamisel.

13.10 Tagame koolijuhtide suurema vastutuse koolide õppetöö tulemuslikkuse ja koolide üldseisundi eest. Viime sisse koolijuhtide korralise hindamise süsteemi.

13.11 Toetame õpetajat ja klassi juhtimist väärtustavat koolikultuuri kujundamist.

13.12 Soodustame kujundava hindamise ja õppeainete lõimimise rakendamist.

13.13 Toetame õpetajahariduse kompetentsikeskuste arendamist, kaasates rahvusvahelist kompetentsi. Muuhulgas soodustame pedagoogipädevuste omandamist teiste erialade inimestel.

13.14 Suurendame Euroopa tõukefondide abil täiendkoolituse rahastamist.

13.15 Soodustame õpetajate ümberõpet ja täiendkoolitust, et tagada õppeprotsessi ajakohasus (kujundav hindamine, ainekavade lõimitus, pidevalt uueneva digitehnoloogia rakendamine ja e-õppe arendamine jms).

13.16 Kaasame praktika korras õpetajaabi lasteaedadesse ja koolidesse õpetajaks õppivaid tudengeid.

Alusharidus

13.17 Töötame Haridusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi koostöös huvigruppidega välja ja rakendame tervikliku lastehoiu ja alushariduse kontseptsiooni.

13.18 Algatame arutelu koolieelse aasta kohustuslikuks muutmiseks.

13.19 Kaotame ülemäärased bürokratlikud nõuded lastehoidudele ja –aedadele.

13.20 Soodustame erasektori poolt loodavaid lastehoiu võimalusi.

13.21 Tagame Euroopa toetusfondide abil investeringutoetused lasteaedade ja mänguväljakute ohutuse tõstmiseks ning lastehoiu tingimuste parandamiseks.

13.22 Peame võimalikuks sanktsioonide rakendamist, kui omavalitsus ei ole taganud lasteaiakohta või hoiukohta.

13.23 Tagame erivajadustega lastele võimaluse käia lasteaias ning ühtlustame varajase sekkumise sihte alus- ja põhihariduses.

13.24 Parandame hoiuvõimalusi Eestisse tööle asuvate spetsialistide lastele.

13.25 Toetame täiendõppe korraldamise teel erinevate õppemetoodikate rakendamist koolieelsetes lasteasutustes.

13.26 Muudame Eesti haridusasutused kiusamisvabaks – toetame tõendus põhiste kiusamisvastaste meetmete rakendamist lasteaedades, põhikoolides ja gümnaasiumides.

Üldharidus

13.27 Vähendame haridustee katkestajate hulka, selleks täiustame tugisüsteeme ja kaalume koolikohustuse pikendamist kuni kutse omandamiseni, kuid mitte kauem kui 18-eluaastani.

13.28 Tagame kooskõlas ümberkorraldustega koolivõrgus õpilaste vajadustele vastava ühistranspordi.

13.29 Tagame riigigümnaasiumi ja kutsekooli õpilastele õpilasmajutuse ja transpordi.

13.30 Arendame välja Hariduspilve tehnoloogianeutraalse keskkonna digitaalse õppevara kasutamiseks.

- 13.31 Pöörame tähelepanu algklasside õpetajatele IT-alase täiendhariduse andmisele, et edaspidi saaks algklassides arendada algoritmilist mõtlemist.
- 13.32 Vähendame gümnaasiumis kohustuslike kursuste arvu 96-lt 75-ni ja suurendame valikuvõimalusi, andes koolidele võimaluse õpetada aineid paindlikumalt, süvendatumalt ja õpilaste eelistustele vastavamalt ning harjutades õpilasi tegema valikuid, planeerima aega ja võtma vastutust oma õpingute eest.
- 13.33 Laiendame e-õppe võimalusi kõigis gümnaasiumides üleriigilise e-gümnaasiumi tugisüsteemi loomise abil. Toetame kvaliteetse e-õppevara kättesaadavust haridussüsteemis ja pakume koolidele haridustehnoloogide abi digitaalse õppe juurutamisel.
- 13.34 Peame oluliseks finantskirjaoskuse, ettevõtlus- ja programmeerimisõppe, robotika ning riigikaitseõppe edendamist kõikides Eesti koolides.
- 13.35 Tagame gümnaasiumis hea eesti keele omandamise ning kvaliteetse aineõpetuse, suurendame riigi tuge ja nõudlikkust keeleoskuse tegelikuks saavutamiseks ning koolide ja koolipidajate vastutust selle eesmärgi täitmise eest.
- 13.36 Kaalume kooli töötajatele suuremate õiguste andmist kooliturvalise suurendamiseks.
- 13.37 Arendame koostöös kodanikuühendustega „Kaasava koolikultuuri“ mudeli, mis võimaldab koolil kujuneda kogukonnaelu oluliseks keskuseks.
- 13.38 Muudame riiklikku järelevalvet sisulisemaks ja tagame koostöös kohalike omavalitsustega põhihariduse kõrge taseme kõigis põhikoolides, vältides hariduslikku kihistumist ja väärtustades kodulähedast põhikooli.
- 13.39 Läheme edasi riigigümnaasiumide arendamisega, pöörates paralleelselt tähelepanu õppe kvaliteedi ja nõudlikkuse tõstmisele kõikides gümnaasiumides, sealhulgas gümnaasiumidesse õppima asumisel.
- 13.40 Korrigeerime kaasava hariduse kontseptsiooni nüüdisaegsetest rahvusvahelistest põhimõtetest lähtudes. Haridusliku erivajadusega lastele luuakse sobivad õppekohad kodukoolis, piirkonna koolide koostöös või vajadusel erikoolis, mis siiski on seotud ühtsesse süsteemi ja kus prioriteediks on kõikide laste kaasatus ühiskonnaellu.
- 13.41 Toetame jätkuvalt IB-õppe arendamist Eestis.
- 13.42 Edendame lisaks kehalise kasvatuse õpetusele nüüdisaegset liikumisõpetust kõigil haridusastmetel ja teiste õppeainetega integreeritult ning anname võimaluse siduda õppekava õpilaste tegeliku sportimisega.
- 13.43 Jätkame ujumise algõppe programmi toetamist koolides, et tagada kõigile põhikooli lõpetajatele algtasemel ujumisoskus.

Kutseharidus

- 13.44 Muudame kõik kutse- ja kõrgharidusprogrammid tööturupädevustele suunatuks, suurendades selleks praktika osakaalu õppekavades. Kutseõppe ja praktilise tööelu paremaks sidumiseks lõimime kutseõppe õppekavasse töökohapõhise õppevormi (nn õpipoisiõpe), mille õppekava loomise peamine sisend tuleb tööandjatelt ja mida rahastatakse täiendavalt EL vahenditest.
- 13.45 Toetame 55+ vanuste inimeste täiend- ja ümberõppeks sihtotstarbelisi õppeprogramme.
- 13.46 Taotleme erasektori stipendiumite süsteemi loomist kutseõppuritele.
- 13.47 Laiendame põhikooli baasil õpitavate erialade valikut.
- 13.48 Süvendame koostööd gümnaasiumide ja kutseõppeasutuste vahel, et suurendada mõlema võimalusi õpilastele valikute pakkumisel.
- 13.49 Seame prioriteediks puuetega noorte sujuvale siirdumisele üldharidussüsteemist kutseõppesse ja haridustee lõppemise järel tööturule. Selleks asume arendama paindlikke rakendusvõimalusi, kaasates kombineeritud sotsiaaltööd ja mitmesuguseid sotsiaalse ettevõtluse vorme.

13.50 Analüüsi piirkondlike haridus- ja kompetentsikeskuste võrgustiku loomise vajalikkust ja otstarbekust.

13.51 Kaasajastame kutsehariduse rahastamise süsteemi, tuginedes õppekava põhisele rahastamisele.

13.52 Soodustame 35-aastaste ja vanemate täiskasvanute ümberõpet kõrg- ja kutseharidussüsteemis. Loome täiendavaid võimalusi töö kõrvalt teise erihariduse omandamiseks ülikoolides osaaajaga õppes.

Kõrgharidus

13.53 Väärtustame eraraha kaasamist kõrgharidusse.

13.54 Seome tugevamalt ülikoolide hariduslikud vastutusvaldkonnad ning nende arendatavad teadusvaldkonnad.

13.55 Toetame ülikoolide rahvusvahelistumist ja nii välisõppejõudude kui ka välisüliõpilaste osakaalu suurendamist.

13.56 Kõrgkoolide riiklikul rahastamisel arvestame rohkem õpetamise kvaliteeti, sh tööturu tagasisidet.

13.57 Soodustame kõrg- ja kutsekoolide õppepraktikat ning toetame tööandjaid praktikaga seotud kulude osalise kompenseerimisega.

13.58 Peame vajalikuks kõrgharidust pakkuvate õppeasutuste selgemat spetsialiseerumist.

13.59 Ühitame tööturu kvalifikatsiooninõuded ja haridussüsteemi õppekavade õpiväljundid ning tagame selleks vajaliku valdkondliku koostöö, tuginedes moodustatavatele kutsenõukogudele.

13.60 Toetame rahvusteaduste programmi Eesti ülikoolides.

Teaduspoliitika

13.61 Loome täiendavad motivaatorid erakapitali kaasamiseks teadus- ja arendustegevuse rahastamisele, arvestades Euroopa riikide parimat kogemust ning seame sihiks jõuda teadus- ja arendustegevuse rahastamisel 3%-ni SKTst (sealhulgas erasektori panuseni 2% SKTst).

13.62 Suurendame teaduse rahastamise stabiilsust, selleks kasvatame teadusasutuste baasfinantseerimist, seades eesmärgiks baasfinantseerimise ja konkurentsipõhiste uurimistoetuste võrdse osakaalu.

13.63 Toetame täiendavalt teadusasutuste ja ettevõtete koostööd, sh suurendades ettevõtluslepingute osakaalu mõju baasrahastamisel.

13.64 Suurendame rakendusuuringute rahastust majanduse nutika spetsialiseerumise ja innovatsiooni toetamiseks.

13.65 Tugevdame kõrgkoolide rahvusvahelist koostööd ja tööjaotust.

13.66 Soosime avaliku sektori ja riigile kuuluvate ettevõtete osalemist pilootprojektide harjutusväljakutena Eesti päritolu innovatiivse tehnoloogia rakendamisel ja edasiarendamisel.

13.67 Tugevdame riigi rolli teaduse strateegilisel suunamisel, sh prioriteetide määratlemisel ning uurimistöö suunamisel ühiskonna väljakutsete lahendamisele. Kaalume Teadus- ja Arendusnõukogu rolli tugevdamist läbi erinevate sidusrühmade kaasamise.

13.68 Tugevdame ministeeriumite ja teiste riigiasutuste kompetentsi rakendusuuringute tellimiseks ja nende kasutamiseks sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamiseks.

Huviharidus

13.69 Toetame riiklikult teaduse ja tehnoloogiate populariseerimisega seonduvaid huvihariduslikke algatusi.

Eesti keele õpe

13.70 Arvestades Haridus- ja Teadusministeeriumi töörühma raportis kajastuvaid järeldusi ja ettepanekuid, parandame eesti keele õpetamist lasteaedades, põhikoolides ja gümnaasiumides. Eelisarendame eesti keele suhtlemiskeelena omandamist. Konkretiseerime riigi ja koolipidajate kohustused ning vastutuse.

14. KULTUUR JA SPORT

14.1 Lähtume oma tegevustes Kultuuripoliitika põhialustest 2020 ja Spordipoliitika põhialustest 2030 ja viime neid ellu koostöös asjaomaste asutuste, ühenduste ja organisatsioonidega.

14.2 Käsitleme valitsusliidu kultuuri-, spordi- ja hariduspoliitikast lähtuvaid tegevusi koosmõjus, sealhulgas ka finantseerimisotsuseid langetades. Käsitame Eesti loome- ja mäluasutusi haridusprotsessi osalistena. Soodustame laste ja noorte kultuurielust osasaamist. Toetame vaimse kultuuripärandi kogumist, säilitamist ja kättesaadavaks tegemist riigi kesksete mäluasutuste, sealhulgas ka Eesti Rahvusringhäälingu kaudu.

14.3 Näitame üles riigi huvi rahvusvaheliste kultuurfestivalide, spordikonverentside, tiitlivõistluste ja suurürituste Eestisse toomiseks.

14.4 Arendame erivajadustega inimeste ligipääsu elu- ja kultuurikeskkonnale. Erivajadustega inimestel on õigus osaleda kultuuri-, spordi- ja ühiskonnaelus. Puuetega noortel peab olema võimalus osa saada huviharidusest ja noorsootööst.

14.5 Kultuurkapitali aluspõhimõtteid, milleks on eelarve kujunemine seaduses ettenähtud korras ja valdkondade ekspertidest koosnevad sõltumatud sihtkapitalid ja ekspertgrupid, ei muudeta. Kultuurkapital toetab eelkõige loovisikuid ja projektipõhiseid algatusi ning Kultuuriministeeriumi eelarve kaudu rahastatakse riigieelarveliste asutuste põhitegevust ja rahvuskultuuriliselt olulisi pikaajalisi tegevusi.

14.6 Tähistame Eesti Vabariigi 100.aastapäeva kutsudes selles osalema kõiki Eesti inimesi ja Eesti sõpru üle maailma.

Helikunst

14.7 Toetame tegevusi, mis on suunatud hinnaliste muusikainstrumentide hankimiseks ja pillifondi asutamiseks, mille ülesandeks on pillide soetamine, haldamine ja laenutamine muusikutele.

14.8 Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga kujundame tervikliku muusikahariduse kontseptsiooni, mis sidustab riigi-, era- ja munitsipaalmuusikakoolide (huvialakoolide), aga samuti muusikaalast õpet pakkuvate ülikoolide tegevuse loogiliseks tervikuks.

Kunst

14.9 Toetame kunstnike residentuuride loomist ja residentuuriprogrammide käivitumist.

14.10 Jätkame kunstinäituste korraldamise taristu arendamise ja majandamise, samuti näituseasutuste rahvusvahelistumise ning professionaalse näitusegevuse toetamist Kunstigaleriide programmi abil.

Arhitektuur ja disain

14.11 Saavutame õigusselguse ruumilise planeerimise ja selle piirangute osas. Toetame riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja AS Riigi Kinnisvara mõistlikku koostööd, mis

annaks kaasaegsele eesti arhitektuurile võimaluse kujundada avalikku ruumi huvitavaks ja inimkeskseks.

14.12 Peame vajalikuks ruumilise planeerimise kompetentsi kokkutoomist riiklikul tasemel.

14.13 Analüüsime koos erialainimestega arhitektuuri- ja disainivaldkonna tugevdamist. Näeme disaini- ja arhitektuurivaldkonda rahvusliku tööstuse lisaväärtuse loomise olulise allika ja kaasaegse elukeskkonna arendajana.

14.14 Aitame kaasa disainihariduse kvaliteedi tõstmisele.

Kirjandus ja kirjastustegevus

14.15 Suurendame e-raamatute kättesaadavust Eesti Rahvusraamatukogu kaudu.

14.16 Arendame edasi toimivat toetussüsteemi eesti kirjanduse väljaandmiseks võõrkeeltes.

14.17 Toetame Eesti esinemist ühe peakülalisena 2018. aasta Londoni raamatumessil.

14.18 Toetame tegevusi, mis on suunatud laste lugemisharjumuse edendamisele.

14.19 Jätkame rahvaraamatukogude riigipoolset toetamist teavikute soetamisel.

Etenduskunst

14.20 Toetame algupärase dramaturgia tellimist ja lavale toomist.

14.21 Peame oluliseks riigi poolt asutatud või kaasasutatud etendusasutuste kõrval ka eraalgatuslike etendusasutuste toimimist ja jälgime, et rahastamismudelid arvestaksid ka uute tulijatega.

Muuseumid ja kultuuriväärtuste kaitse

14.22 Tähistame väärikalt 2019. aasta peoga laulupeoliikumise 150. aastapäeva. Väärtustame laulu- ja tantsupeoliikumise olulist mõju ühiskonnas. Toetame Laulu- ja Tantsupeo SA tegevust viisil, mis tagaks nii pidude heal tasemel korraldamise kui ka kollektiivide tegevuse ja nende kunstilise taseme arengu nii igapäevaselt kui pidude vahelisel ajal. Koostöös Tallinna linnaga ajakohastame pidude toimumise keskkonna.

14.23 Avame Eesti Rahva Muuseumi uue maja 2016. aastal.

14.24 Jätkame muuseumivõrgu korrastamist ja museaalide digiteerimist muuseumikogude kättesaadavuse suurendamiseks kasutajasõbralikul viisil.

14.25 Toetame pühapaikade programmi rahastamist riigieelarvest eesmärgiga tähistada ja korrastada hiied ja teised pühapaigad vastavalt 2015. aastal kinnitatud arengukavale „Looduslikud pühapaigad. Uurimine ja hoidmine“.

14.26 Vaatame üle kultuurimälestiseks tunnistamise kriteeriumid, samuti võimalused objekte kaitse alt välja arvata.

14.27 Korraldame Eesti ühinemist Faro ja Istanbuli konventsiooniga (muinsuskaitse raamkonventsioon).

Audiovisuaal

14.28 Toetame tõhusamalt Eesti filmikunsti ning väärtfilmide näitamist üle Eesti.

14.29 Saavutame filmi- ja audiovisuaaltööstuse tunnistamise loomemajanduse innovaatiliseks ja suure ekspordipotentsiaaliga valdkonnaks ja rakendame sellele vastavaid ettevõtlike toetamise mehhanisme.

14.30 Toetame rahvusvahelise koostöö ja ühissetevõtlike arendamist filmivaldkonnas, sealhulgas Eesti kui filmitootmiseks atraktiivse keskkonna tutvustamise kaudu välisriikides.

14.31 Toetame ETV venekeelse kanali avamist ja kindlustame selle jätkusuutliku finantseerimise. Samuti toetame tegevusi, mis on suunatud vähemuskeelte saadete ja veebilehtede tootmisele.

14.32 Jätkame audiovisuaalse pärandi ja filmipärandi digiteerimist (sh ERRi arhiiv, filmipärand) ja anname tulemusel võimalusel vabakasutusse.

14.33 Toetame kodumaise tippkultuuri (muusika, teatri, filmi, animatsiooni, kaasaegse kunsti ja tantsu) jõudmist laiema vaatajas- ja kuulajaskonnani läbi avalik-õigusliku meedia.

Eesti kultuuri tutvustamine välismaal

14.34 Toetame kodumaise kultuuri eksporti.

14.35 Lisaks kunstiteoste ekspordile pöörame oluliselt enam tähelepanu ka loovisikute Eesti lavastajad, tantsutrupid, kunstnikud ja kirjanikud mobiilsusele ning võimalustele töötada välismaal.

Loomemajandus, loovisikute sissetulekud ja sotsiaalsed garantiid

14.36 Hoiame loomemajanduse riiklikult prioriteetsete majandusvaldkondade hulgas, sihiga aidata alustavatel ja tegutsevatel loomettevõtjatel oma visioone realiseerida.

14.37 Toetame valdkondlikke kompetentsi- ja arenduskeskusi loojaid toetava produktsiooni-, turundus- ja ekspordialase võimekuse tõstmiseks.

14.38 Jätkame vabakutseliste loovisikute sotsiaalsete garantiide süsteemi täiustamist.

Kultuuriline mitmekesisus

14.39 Jätkame piirkondlike kultuuriruumide toetusprogrammide riigipoolset toetamist.

14.40 Edendame hõimuliikumist ja toetame vastavalt võimalusele soome-ugri keeli ja kultuuri.

14.41 Toetame Eestis elavate rahvusvähemuste omakultuurilist tegevust ja kogukondade koostööd ning soodustame teabevahetust.

Sport

14.42 Lähtudes „Eesti spordipoliitika põhialustest aastani 2030“ püstitatud eesmärkidest tagame rahaliste vahenditega spordivaldkonna arengukava aastateks 2015–2019.

14.43 Soosime liikumisharrastuse levikut kõigis vanuserühmades, iseäranis tuleb aga hoolt kanda selle eest, et lapsed ja noori innustataks järgima tervislikke eluviise ning regulaarselt liikuma. Korrapärane liikumisharrastus peab olema Eesti elanikkonnas kasvava trendiga.

14.44 Tagame riigieelarvelised toetused spordimeditsiini arenguks ja noorsportlaste regulaarseteks terviseuuringuteks ning koolides jälgitakse regulaarselt kehalise võimekuse arengut.

14.45 Seisame selle eest, et spordis järgitaks ausa mängu reegleid. Saavutusspordis keelatud ainete kasutamise avastamiseks, tõkestamiseks ja dopinguvaba spordi propageerimiseks arendame koostööd WADA ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonidega, toetame selleks ellu kutsutud struktuure Eestis ja hoiame vastava õigusruumi ajakohasena.

14.46 Edendame lisaks kehalise kasvatuse õpetusele nüüdisaegset liikumisõpetust kõigil haridusastmetel ja teiste õppeainetega integreeritult ning anname võimaluse siduda õppekava õpilaste tegeliku sportimisega.

14.47 Jätkame ujumise algõppe programmi toetamist koolides, et tagada kõigile põhikooli lõpetajatele algtasemel ujumisoskus.

14.48 Seame spordialaliitude riigieelarvest ja riigiettevõtetest rahastamisele selgemad reeglid.

14.49 Otsime koostöös erasektori ja kohalike omavalitsustega võimalusi koolide sportimistingimuste ja spordiinventari parendamiseks.

Kultuuri- ja spordiinvesteeringud

14.50 Ehitame Eesti Kunstiakadeemia (HTM) õppehoone.

14.51 Jätkame Eesti Rahvusringhäälingu hoonete rekonstrueerimist ja tehnilist ajakohastamist ning arhiivi digitaliseerimist.

14.52 Viime lõpule Kultuurkapitali abiga Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia hoone ehitamise rajades akadeemiale õppetööks vajaliku saali (HTM).

14.53 Toetame Rahvusvahelist Arvo Pärdi Keskuse uue hoone rajamist.

14.54 Viime lõpule ajalooliste teatrimajade uuendamise ja varustamise kõige kaasaegsema lava-, heli- ja valgustehnikaga.

14.55 Toetame Ilon Wiklandi keskuse väljaarendamist Haapsalus.

14.56 Toetame Narva teatrimaja rajamist Vaba Lava kontseptsioonist lähtudes.

14.57 Jõuame 2018. aastaks lõpule Eesti Ajaloomuuseumi Maarjamäe kompleksi ja sealse püsiekspositsiooni rajamisega.

14.58 Toetame liikumisharrastust ja riigitoetust saanud spordirajatiste senisest suuremat avatust erinevas vanuses harrastajatele.

14.59 Arendame SA Tehvandi Spordikeskuse spordibaasi (sh Kääriku Spordikeskus) tippspordi arenduskeskusena, kus on tagatud tipptasemel nii võistlus- kui treeningtingimused.

14.60 Seame eesmärgiks Kaunite Kunstide kooli rajamise.

Kultuuri- ja spordivaldkonna õigusloome ning valdkondade toetamine

14.61 Parandame õigusruumi soodustamaks äriühingute osalust kultuuri ja spordi rahastamisel (sealhulgas riigile kuuluvate ja riigiosalusega äriühingute kaasamiseks spordi ja professionaalse kultuuri toetamisse teatud protsendiga oma kasumist läbipaistvate ja ühtsete reeglite alusel).

14.62 Toetame eraraha kaasamist kultuurivaldkonda, tunnustades kultuurisõbralikke ettevõtjaid ja erasikuid ning soodustades riigi ja eraettevõtjate koostöös elluviidavaid algatusi.

14.63 Tagame kõigile kultuurisfääris riigi osalusega loodud sihtasutustele ja riigi poolt kaasfinantseeritud munitsipaalsetele kultuuriasutustele (muuseumid, teatrid jms) jätkuva riigitoetuse.

14.64 Uuendame autoriõiguse seadust selleks, et loomevabadus ja autori õigused oleksid kooskõlas kaasaegsete tehnoloogiate arengutega, soodustaks Eesti kultuuri säilimist ja kättesaadavust digitaalsel kujul ning kaitseks tõhusalt Eesti autorite ja interpretide õigusi oma teostele ning loometöö eest saadava tulu võimalusi.

14.65 Analüüsime võimalusi kultuuri riigieelarvest toetamise korralduse lihtsustamiseks.

15. EESTI KEEL JA EESTLUS

15.1 Eesti keele püsimine ja areng on põhiseaduslik väärtus. Toetame tegevusi, mis aitavad kaasa eesti keele väärtustamisele ja populariseerimisele nii kodu- kui välismaal. Lähtume oma tegevuses sellest, et eesti keel on riigikeel.

15.2 Valitsusliit ei loobu oma riigi aluspõhimõttest, et õigusjõuga seadused on vaid eesti

keeles. Seaduste tõlked saavad olla ainult mitteametlikud.

Eesti keele väärtustamine

- 15.3 Tähistame 2019. aastal väärikalt meie riigikeele sajandit.
- 15.4 Arendame veebikeskkondi teiste emakeeltega inimestele, kes soovivad õppida eesti keelt.
- 15.5 Peame oluliseks rahvusringhäälingu telekanalites eestikeelset subtitreerimist.
- 15.6 Toetame piirkondlikke keelte ja murrete kasutamist ning arendamist. Toetame piirkondlike murdekeelte sõnaraamatute koostamist ja väljaandmist.
- 15.7 Toetame põhimõtet, et kõikidel võõrkeelsetel doktoritöödel peab olema teadusartikli mahus eestikeelne kokkuvõte.
- 15.8 Jätkame eestikeelsete kõrgkooliõpikute koostamist ja võõrkeelsete õpikute tõlkimist.
- 15.9 Toetame tegevusi, mis võimaldavad eesti keelel toimida arvutikeelena samal tasemel teiste arenenud keeltega. Toetame nii üks- kui ka mitmekeelsete sõnaraamatute koostamise ja tõlkija abivahendite tehnoloogiate loomist ning arendamist.
- 15.10 Arendame keeletehnoloogia kõrval keeleteaduse traditsioonilisi harusid, mis süvendavad ja tugevdavad meie rahvuslikku eneseteadvust.
- 15.11 Koostame ja võtame vastu uue „Eesti keele arengukava“.
- 15.12 Toetame selge keele liikumist ning mitmekeelsete veebisõnaraamatute (sh akadeemiliste alussõnaraamatute) koostamist.
- 15.13 Käivitame EL-vahendite toel täiskasvanutele mõeldud eesti keele õppe programmi.
- 15.14 Toetame eesti keele kestvust ja arengut nii keeletehnoloogiate (häältuvastus jt) piisava rahastamise kui ka eestikeelsete arvutiprogrammide laialdasema kasutuselevõetuga. Jätkame rahvuskultuuri säilike ja arhiivide digitaliseerimist.

Eestlased maailmas

- 15.15 Loomes traditsiooni, et 24. veebruaril pöördub Eesti Vabariigi valitsus teistes riikides elavate eestlaste poole.
- 15.16 Analüüsime perekonnaseadust lähtuvalt sellest kui üks lapsevanem on välisriigi kodanik.

Mälu ja riiklik sümbolika

- 15.17 Reguleerime paremini osapoolte õigused ja kohustused kultuuriväärtuste säilimisel ning mäluasutuste tegevusel.
- 15.18 Seisame jätkuvalt rahvusvahelisel tasandil kommunismi kuritegelikuks ideoloogiaks tunnustamise eest.
- 15.19 Väärtustame Eesti ajalugu puudutavat siseriiklikku ja rahvusvahelist teavitustööd, kaasates selleks kolmanda sektori mäluasutusi.
- 15.20 Peame oluliseks nii holokausti kui ka kommunismikuritegude uurimist ja inimsusevastastes kuritegudes ning genotsiidis süüdi olevate isikute väljaselgitamist.
- 15.21 Jätkame koolides holokausti, küüditamise, natsismi ja kommunismi inimsusvastase olemuse teadvustamist õpilastele, arendamaks eetilisi arusaamu ja väärtushoiakuid.
- 15.22 Jätkame tegevust totalitarismiohvrite mälestuse jäädvustamisel.
- 15.23 Toetame lipuväljakute rajamist kõigisse suurematesse asulatesse.

16. KODAKONDSUSPOLIITIKA

16.1 Otsime võimalust rakendada seadustes põhimõtet, et ühtki sünnijärgset kodanikku ei sunnita valima kahe kodakondsuse vahel.

16.2 Tagame, et kodakondsuseksami ettevalmistamiseks vajalikud eesti keele kursused oleksid tasuta.

17. LÕIMUMINE JA EESTIKEELNE HARIDUS VENE ÕPPEKEELEGA KOOLIS

17.1 Võimaldame koolidele suuremat valikuvabadust eesti keele ja aineõppe ühendamisel.

17.2 Toetame eesti keele innovaatilise õpetusmudeli väljatöötamist vene õppekeelega koolidele koos tänapäevaste infotehnoloogial põhinevate õppematerjalide väljaandmisega.

17.3 Tagame riigi poolt kehtestatud keelenõuete täitmiseks vajaliku eesti keele õppe tasuta kättesaadavuse.

17.4 Toetame eestikeelsetes koolides valikainena vene keele ja kultuuri süvaõpet, et innustada vene emakeelega laste vanemaid valima oma lastele eesti õppekeelega kooli.

17.5 Kaalume Keeleinspektsiooni reorganiseerimist keelepoliitika elluviimist koordineeriva, riigikeele õppe korraldust tõhustava ning keeleseaduse täitmise kontrolli teostava ametkonnana.

17.6 Parandame kõigi Eesti elanike õigusteadlikkust ja ligipääsu õigusaktidele, selleks jätkame Eesti Vabariigi olulisimate seaduste tasuta elektroonilise kättesaadavuse tagamist ning tasuta juriidilise abi kättesaadavuse suurendamist Eestis enamlevinud emakeeltes.

17.7 Jätkame eesti keelest erineva emakeelega spetsialistide karjäärivõimaluste edendamist avalikus teenistuses.

18. KESKKOND

Looduskeskkond

18.1 Investeeringute keskkonnatasudest Eesti veekogude seisuga parandamiseks, et puhastada järved ja jõed ning muuta kõik Eesti olulisemad jõed kaladele läbitavaks.

18.2 Lahendame aastakümneid kestnud Tallinna mereääre õhuprobleemi ja investeeringute veemajanduse lahendusse, mis tagab aastaringset puhta õhu ka Pirita ja Merivälja piirkonnas.

18.3 Panustame Läänemere puhtamaks muutmisesse veekogude kvaliteedi parandamise kaudu.

18.4 Suurendame eurorahade ja Keskkonnainvesteeringute keskuse toel reostustõrjevõimekust ning määrame selgemalt riigi ja omavalitsuse ülesanded reostuse likvideerimisel.

18.5 Eesti metsa terve ja elujõulisena püsimiseks toetame metsa uuendamisel eelkõige Eesti oludesse geneetiliselt sobivate metsaistikute istutamist. Hoiame Eesti põhjaveevarude kvaliteeti.

18.6 Algatame eriprogrammi turbaalade taastamiseks.

18.7 Eelistame võimalusel riigihangetel keskkonnasäästlikke lahendusi ja tehnoloogiaid.

18.8 Toetame võimalusel Maaelu Arengukava vahenditest eraomanikke, kes aitavad kaasa unikaalsete või ohus olevate loodusväärtuste kaitsmisele. Analüüsime lähtudes võrdsest kohtlemisest Natura 2000 võrgustike aladel ja väljaspool neid paiknevatel eramaadel looduskaitse piirangute kompenseerimise korraldust.

18.9 Vaatame üle looma- ja traditsioonilise liigirikkuse kaitse poliitika (sealhulgas kaalume võõrliikide tehistingimustes kasvatamise piiramist).

Loodusvarad

18.10 Töötame välja Eesti taastumatute maavarade kasutuselevõtu pikaajalise strateegia ja loome selle elluviimiseks toimiva geoloogiaalase võimekuse. Peame oluliseks uurida parimal teaduslikul tasemel kõiki Eesti riigi loodusvarasid. Strateegia raames kaardistame Eesti maavarad ja teostame võimaliku kaevandamise analüüsid, leiame tasakaalu riigi majanduslike ja keskkonnakaitseliste huvide vahel.

18.11 Loome võimaluse ja võimekuse ressursside kasutuslubade andmiseks enampakkumistel. Ressursitasu peab katma ressursside uurimiseks, hindamiseks ja kasutusse andmiseks tehtud kulutusi ja sisaldama taastumatu loodusvara hinda. Ressursside kaevandamise ja kasutamise eest rakendatavad keskkonnatasud peavad kajastama keskkonnale tekitatud kahju hüvitamist.

18.12 Tagame, et loodusvarade uuringutel ja kasutuselevõtul ei kahjustataks pöördumatult Eesti põhjaveevarusid.

18.13 Suuname keskkonnatasude kaudu Eesti loodusvarasid kasutama võimalikult efektiivselt ja suuremat lisandväärtust loovalt. Hoiame põhimõtet, et keskkonnatasud oleks kehtestatud võimalikult pikaks ajaperioodiks ette.

18.14 Seame sihiks, et prügilatesse ei ladestataks olmejäätmeid.

18.15 Viime jäätmete ringlussevõtu Euroopa Liidus nõutud tasemeni. Jäätmete taaskasutamise ja lõppkäitlemise teenuse pakkumine koduomanikele peab toimuma avatud konkurentsi tingimustes. Peame oluliseks säilitada maapiirkondades jõukohase hinnaga jäätmeveoteenus säilitades vajadusel väikestes omavalitsustes praegune süsteem ja tagades kohalikele omavalitsustele jäätmehoolduse rahastus. Seame eesmärgiks, et sorteeritud ja liigiti kogutud olmejäätmete äraandmine on oluliselt odavam võrreldes sorteerimata jätmisega.

18.16 Propageerime pikaajaliste puittoodete kasutamist (näiteks avaliku sektori hoonete ehitamist puidust).

18.17 Hoiame Eesti põlise riigimetsa riigi omanduses ja tagame riigimetsa jätkusuutliku ja heaperemeheliku majandamise.

18.18 Loome väikemetsaomanikele metsamajandamiseks lihtsad ja läbipaistvad regulatsioonid, toetame metsaühistute tegevust ning kaasame maaomanikud võimalikult varajases planeerimisfaasis kõikidesse nende omandit puudutavatesse protsessidesse.

18.19 Igal elanikul peab olema kättesaadav kvaliteetne, puhas ja vastuvõetava hinnaga joogivesi. Jätkame linnade ja alevite reovee puhastusseadmete rajamist ning renoveerimist.

18.20 Kaalume Vaivara ohtlike jäätmete prügila riigipoolset opereerimist, et tagada prügila pidev toimimine ja vajalik kontroll.

18.21 Suurendame keskkonnaministeeriumis jahindusliku ekspertiisi olemasolu ja alustame jahinduse arengukava koostamist.

18.22 Säilitame kaks riigile kuuluvat jahipiirkonda, mille baasil viiakse läbi koolitusi ja ulukipopulatsioonide dünaamikat hindavaid uuringuid.

18.23 Tagame loodusvara kasutamisel keskkonda säästva ja investeringute tegemist soodustava maksukeskkonna. Töötame koostöös tööstuse ja keskkonnaorganisatsioonidega välja mudeli, mis võtab õli tootmiseks kasutatava põlevkivi ressurssitasu arvestamisel aluseks nafta maailmaturu hinna.

18.24 Vältimaks olukorda, kus tühjaks kaevandatud maa-alad jäävad korrastamata, kohustame analoogselt prügilate sulgemise regulatsiooniga kaevandajaid esitama kinnituse kindlustuslepingu või rahalise tagatise olemasolu kohta eesmärgiga tagada kaevandaja kohustuse täitmise kaevanduse või karjääri korrastamisel.

Kohalikud kogukonnad

18.25 Viime koostöös kohalike kogukondadega, keda konkreetse kaitseala seisund ja õigusrežiim kõige otsesemalt puudutab, lõpuni kõigi Eesti looduskaitsealade kaitse-eeskirjade kaasajastamise ja kaalume kaitse-eeskirjade otstarbekust ja põhjendatust.

18.26 Toetame ettevõtete ressursisäästu tagavaid investeeringuid järgmise viie aasta jooksul 50 miljoni euroga.

18.27 Investeeringute Eestis rahvusparkidesse ja kujundame neist nii siseriiklikud kui ka rahvusvaheliselt tuntud loodushoiu keskused.

18.28 Loomes keskkonnatasudest investeeringute programmi, mille kaudu toetatakse linnakeskkonna loodussõbralikumaks muutmist (näiteks investeeringuid parkidesse, valgustuslahenduste säästlikumaks ja kaasaegsemaks muutmiseks ning kergliiklusteede väljaarendamiseks).

18.29 Loomes keskkonnatasude abil linnalikes piirkondades liikuvuskavade koostamise, jalgsi käidava ja kergliikluseks sobiva ruumi väljaehitamist toetava programmi.

18.30 Toetame riigiasutuste, kohalike omavalitsuste ja AS Riigi Kinnisvara mõistlikku koostööd eesmärgiga anda kaasaegsele Eesti arhitektuurile võimaluse kujundada avalik ruum huvitavaks ja inimkeskseks.

18.31 Töötame välja keskkonnahäiringute heastamise lisapõhimõtted, mille alusel kompenseeritakse üleriiklike investeeringutega riiklike suurte taristuprojektide rajamisel loodusele avaldatav negatiivne mõju.

Keskkonnaharidus

18.32 Kaasajastame keskkonnahariduse arengu- ja tegevuskava.

18.33 Toetame riigi, ettevõtete ja ülikoolide partnerlust rohemajanduspoliitika väljatöötamisel, mis oleks suunatud toodete materjalikulu vähendamisele, toodete taaskasutuse võimaluste suurendamisele, kohalike materjalide kasutamisele ning tootmise keskkonnamõju vähendamisele.

18.34 Seame sihiks teha Eestist Euroopa terviklikuma matkaradade võrgustikuga riik koos nende juurde kuuluva interaktiivset õpet võimaldava taristuga.

18.35 Anname lasteaedade ja koolide kasutusse kaasaegse, interaktiivse Eesti loodust puudutava õppematerjalide varamu.

18.36 Kaardistame tulevaste põlvete jaoks Eesti ajaloolised pühapaigad ja tagame hiite säilimise.

19. MAAELU

Ümberkorraldused juhtimises

19.1 Kaalume Maaelu Edendamise Sihtasutuse juurde äriühingu loomist, mille kaudu mitmekesistada põllumajandus- ja kalandusvaldkonnas tegutsevate ettevõtjate rahastamisvõimalusi.

Ettevõtetus ja elu maal, kohalike algatuste toetamine

19.2 Toetame maaelu mitmekesistamise meetme kaudu sellise maaettevõtluse edendamist, millega säilitatakse või luuakse uusi konkurentsivõimelise palgaga töökohti.

19.3 Edendame igakülgset põllumajandus-, metsandus- ja kalandusvaldkonna ühistegevust saavutamaks paremaid positsioone tarneahelas.

Külliikumise ja kohalike kogukondade toetamine

19.4 Ühtlustame olemasolevad toetustegevused terviklikuks „Noored maale” programmiks.

19.5 Väärtustame ja toetame kohalikke omaalgatusprogramme ning elu edendavaid liikumisi (sh Leader ja Kodukant ning Kodanikühiskonna Sihtkapital).

20. PÕLLUMAJANDUS

Valitsusliit on seisukohal, et Euroopa Liidu ühine põllumajanduspoliitika peab jääma ühiseks ja ühiseelarvest rahastatavaks, et välistada ülemäärane ja konkurentsi moonutav riigiabi. Ühise põllumajanduspoliitika edendamisel tuleb lähtuda poliitikatest, mis vähendavad bürokraatiat. Põllumajandustoetuste ja konkurentsitingimuste võrdsustamine Euroopa Liidus peab jätkuma. Valitsusliit ei toeta toetusõiguste süsteemile üleminekut.

Uued ekspordikanalid, põllumajandustoodete väärindamine, põllumajandusmaa väärtustamine

20.1 Toetame põllumajandustootjaid ja toidutöötlejaid uute ekspordikanalite ja -turgude leidmisel hajutamaks riske senistel turgudel.

20.2 Toetame uute tehnoloogiate kasutuselevõttu, suurema lisandväärtusega tootearendusi ja väärindatud toodete üha suuremat ekspordile orienteeritust.

20.3 Töötame välja seaduse täiendused viljaka põllumajandusmaa kaitsmiseks.

Bioenergia ressursi efektiivsem kasutamine

20.4 Koostame Eesti inimeste heaolu kasvuks ja bioressursi efektiivsemaks ning keskkonnasäästlikumaks kasutamiseks biomajanduse strateegia aastani 2030.

20.5 Soodustame kohalikul toorainel põhinevate biokütuste ja väheväärtusliku puidu kasutamist.

Taime - ja tõuaretus, keskkonnanõuete kehtestamine

20.6 Toetame Eestile ainuomaste ja põliste taimede ning tõugude aretust.

20.7 Analüüsime keskkonnanõuete kehtestamisel mõju majandusele, arvestades konkurentsiolekorda võrreldes teiste Euroopa Liidu naaberriikidega.

Eesti toit ja nõuded toidu väiketootmisele

20.8 Väärtustame senisest enam kohalikku toitu ja Eesti toidukultuuri viies ellu eesti toidu tutvustamise ja müügi edendamise kava "Eesti toit 2015-2020".

20.9 Toetame keskkonnasõbraliku ja ökoloogiliselt puhta mahetootmise arendamist koos töötlemise ja turustamise ning ekspordivõimaluste väljaarendamisega.

20.10 Peame tähtsaks efektiivse ja ekspordivõimelise põllumajandustootmise kõrval ka põllumajanduse mitmekesistamist, kodumaist aiandust ja talutootmist ning lühikeste tarneahelatega otseturustuse edendamist.

20.11 Vaatame läbi toidu väiketootmisele ja käitlemisele esitatavad nõuded, et need poleks karmimad EL-i reeglitest, kuid samal ajal tagaksid toiduohutuse ja tööturvalisuse.

Metsamajandus, puidutööstus, erametsaomanike toetamine

20.12 Soodustame metsade aktiivset ja säästlikku majandamist, puidutööstuse arengut ja innovatsiooni ning puidu senisest laialdasemat kasutamist.

20.13 Toetame metsauuendustööde tegemisel kohalikku päritolu metsauuendusmaterjali kasutamist kaitsmaks metsa genofondi.

20.14 Kehtestame metsaveoautode täismassi piirangu sõltuvalt telgede ja velgede arvust eesmärgiga suurendada metsandussektori konkurentsivõimet ja parandamaks teede olukorda.

20.15 Jätkame erametsaomanikke koondavate metsaühistute riigipoolset toetamist.

Kalandus

20.16 Toetame Eesti kalatööstuse arendamist.

20.17 Peame tähtsaks rannakalanduse, siseveekogude kalanduse arendamist ja kalanduspiirkondade tegevuste toetamist.

20.18 Täpsustame ja lihtsustame vesiviljeluse arendamiseks vajalike lubade andmise protseduuri.

21. KODANIKUÜHISKONNA ARENDAMINE

21.1 Valitsusliit peab oluliseks laiapõhjalist kodanikuühiskonna arengut.

21.2 Soodustame avalike teenuste delegeerimist vabakonnale.

21.3 Kujundame sotsiaalsetele ettevõtetele soodsama kasvukeskkonna, sealjuures kaalume võimalusi, kuidas parandada nende juurdepääsu stardi- ja kasvutoetustele.

21.4 Moodustame sotsiaalse innovatsiooni rakkerühma, mis hakkaks tegelema avalike teenuste, riigihanke ja sotsiaalsete ettevõtete temaatikaga.

Taavi Rõivas
Eesti Reformierakond
esimees

Sven Mikser
Sotsiaaldemokraatlik Erakond
esimees

Urmas Reinsalu
Erakond Isamaa ja Res Publica Liit
esimees

VASTUTUSE JAOTUS VALITSUSLIIDUS

Ametikohtade jaotus Vabariigi Valitsuses:

Eesti Reformierakond: peaminister, välisminister, siseminister, majandus- ja taristuminister, riigihalduse minister, haridus- ja teadusminister, maaeluminister.

Sotsiaaldemokraatlik Erakond: kaitseminister, ettevõtlusminister, tervise- ja tööminister, kultuuriminister.

Erakond Isamaa ja Res Publica Liit: justiitsminister, rahandusminister, sotsiaalkaitseminister, keskkonnaminister.

Ametikohtade jaotus Riigikogu juhatuses ja komisjonides:

Eesti Reformierakond: Rahanduskomisjoni esimees, Majanduskomisjoni esimees, Põhiseaduskomisjoni esimees, Kultuurikomisjoni esimees, Euroopa Liidu Asjade komisjoni esimees.

Sotsiaaldemokraatlik Erakond: Riigikogu esimees, Õiguskomisjoni esimees, Väliskomisjoni esimees, Keskkonnakomisjoni esimees, Maaelukomisjoni esimees.

Erakond Isamaa ja Res Publica Liit: Riigikogu I aseesimees, Riigikaitsekomisjoni esimees, Sotsiaalkomisjoni esimees, Julgeolekuasutuste Järelevalve Erikomisjoni esimees, Korruptsioonivastase Erikomisjoni aseesimees, Riigieelarve Kontrolli Erikomisjoni aseesimees.

Taavi Rõivas
Eesti Reformierakond
esimees

Sven Mikser
Sotsiaaldemokraatlik Erakond
esimees

Urmas Reinsalu
Erakond Isamaa ja Res Publica Liit
esimees

VALITSUSLIIDU TÖÖKORD

Lähtudes ühise tegutsemise põhimõttest Valitsusliit:

- kooskõlastab poliitilise tegevuse ning poliitikate väljatöötamise Valitsusliidu partnerite vahel;
- kooskõlastab eelnõude ja algatuste esitamise. Nende algatamisel lähtutakse põhimõttest, et kõik valitsusliidu osapooled on konsensuslikult nõus.

Valitsusliit lähtub eelnõude menetlemisel Hea Õigusloome põhimõtetest ning kaasab Valitsusliidu poliitika planeerimisse ja elluviimisse asjassepuutuvad huvirühmad.

Ühise tegevuse koordineerimiseks ja planeerimiseks igal Riigikogu töönädalal kogunev Valitsusliidu Eestseisus:

- kooskõlastab Riigikogus ja valitsusliidus laiemalt poliitikate elluviimist;
- arutab läbi ning lahendab konsensuse põhimõttel vaidlused poliitikate või muude küsimuste üle Valitsusliidu poliitilise pädevuse raames;
- hindab ja tagab Valitsusliidu poliitika elluviimise;
- korraldab perioodiliselt Valitsusliidu Üldkogu kokkukutsumist.

Valitsusliidu Eestseisuse liikmed määrab iga osapool põhimõttel, et erakonda esindab esimees ning erakonna poolt määratud kuni kolm liiget.

Valitsusliidu valdkondlike poliitikate ning muude tähtsamate küsimuste arutamiseks koguneb Valitsusliidu Üldkogu vähemalt korra kvartalis, mille ettevalmistamist (teemad, päevakord jne) korraldab Valitsusliidu Eestseisus. Valitsusliidu Eestseisust juhivad kordamööda iga koalitsiooni fraktsiooni esimehed (või nende esindajad).

Taavi Rõivas
Eesti Reformierakond
esimees

Sven Mikser
Sotsiaaldemokraatlik Erakond
esimees

Urmas Reinsalu
Erakond Isamaa ja Res Publica Liit
esimees